

Hrvatski

glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina V Broj 32 Kolovoz/Rujan 2007. Cijena 1 €

ISSN 1800-5179

VELIKI ZNANSTVENI SKUP U
KOTORU

Povijesni dijalog

ZAGREB CROATIA

Ljubav
na prvi pogled

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA

tel. +385 1 481 40 51, 481 40 52, 481 40 54, fax. +385 1 481 40 56

e-mail: info@zagreb-touristinfo.hr www.zagreb-touristinfo.hr

ZNANSTVENI SKUP U KOTORU

Argumentiran i smiren dijalog

STR. 4

DUG PUT DO PRAVDE:
OV ARA, MORINJ, SLANO

Zločini i kazne

STR. 8

NAKON 118 GODINA
KONTINUIRANOG RADA

Arsenal otišao u povijest

STR. 20

NADE DA - NADA RADOVI

Tajne dobrotskog veza

STR. 24

HODO A E U ISTO NU SLAVONIJU

Vjera kao rijeka što teče

STR. 42

Poštovani čitatelji

inilo se da e period izme u dva broja, pa i ovaj uvodnik, k
niz lijepih vijesti.

Crna Gora kona no dobila Ustav. Zadr an gra anski koncept,
u preambuli se spominju i manjinski narodi; hrvatski jezik je
slu benoj uporabi zajedno sa ostalim jezicima koji se koriste
Crnoj Gori. U tijeku formiranje Savjeta hrvatske nacionalne
manjine.

Hrvatska izabrana za nestalnu lanicu Vije a sigurnosti
Ujedinjenih naroda.

Europska unija i Crna Gora potpisale Sporazum o stabilizaciji
pridru ivanju.

U Kotoru odr an dvodnevni skup koji je okupio 70 znanstveni
ka iz Hrvatske i Crne Gore. Prvi put obra ene mnoge teme iz
povijesnog i kulturnog naslje a Crnogorskog primorja

Skup je dobar znak da emo se i ubudu e susretati i baviti
prou avanjem tradicije i brige da se ona ne zanemari, jer bez
poznavanja povijesti pogled na ivot nava jve natan
korist je to se do istine dolazi pomo u to nih i ispravnih
zaklju aka koji se baziraju na injenicama, jer i suvi e imamo
prilika da se udimo improvizacijama govaramo, ekstre
mi su isklju, epiruke su ovog povijesnog skupa.

A onda, kako to obi no biva, vijest koja je sve bacila u sjer
U Rimu uhi en na elnik Odjeljenja za razvoj u General tabu
Vojske Crne Gore Ilija a Brošovu hrvatske me unarodne
tjeralice

Kako je uhi enje Br i a i oslije tica toga to se Crna
Gora jo nije suo ila sa dubre papi omi ratnim ope
racijama sa po etka devedesetih, govori injenica da predsta
vnici nadle nih institucijaisvržad a da je crnogorski
vojni oficir jo 1993. godine u Splitu osu en na petnaest godi
za ratni zlo in protiv civilnog stanovni tva.

Oporba tvrdi da je rije o zavjerioš a bseavlast
ra, vlast opet da je na djelu antieuropski lobi koji eli da u
ugled Crne Gore.

Bilo kako bilo, slu aj asnika Br i a samo je jo jedan dokaz
da se Crna Gora mora osloboditi naslje a razhegpro losti
onih koji su u tom ludom vremenu znali prepoznati to je istin
a to la , to je pravedno, a to nepravedno, to je patnja, a
zlo in.

Lustracija da li bez lova na vje tice .

**Vaša urednica
Tamara Popović**

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG
pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za ser-
ijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Zatvoreni bazen, Škaljari 85330 Kotor**
Telefon: +381 (0) **82 304 232** Faks: +381 (0) **82 304 233**
E-mail: hgd-kotor@cg.yu <http://www.hgdcg-kotor.org>
Žiro-račun: **510-10418-20**
Osnivač: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor**

Predsjednik: **dr Ivan Ilić** Glavni urednik: **Tamara Popović**
Uređivački odbor: **Tripo Schubert, Marija Nikolić, Marija
Mihaliček, Joško Katelan, Jadranka Vojičić** Lektor: **prof.
Ljiljana Markić** Fotografije: **Foto Parteli**
Dizajn&priprema: **Radionica LCG** Tisak: **Grafo-Bale –
Podgorica** Naklada: 800 primjeraka Cijena: 1,00 euro

ZNANSTVENI SKUP "HRVATSKO CRNOGORSKI DODIRI - IDENTITET
POVIJESNE I KULTURNE BAštINE CRNOGORSKOG PRIMORJA"

Argumentiran i smiren dijalog

Organizatori skupa koji je okupio sedamdeset znanstvenika iz Hrvatske i Crne Gore bili su Hrvatski institut za povijest iz Zagreba, Matica hrvatska, Crnogorski istorijski institut iz Podgorice i Hrvatsko građansko društvo Crne Gore

Odziv za znanstveni skup koji tretira pitanje identiteta povijesne i kulturne baštine Crnogorskog primorja kojim se na neki način razbija led u obostranoj suradnji, bio je neočekivano veliki.

- Cilj međunarodnog znanstvenog skupa "Hrvatsko-crnogorski dodiri-identitet povijesne i kulturne baštine Crnogorskog primorja" su nova povijesna i znanstvena saznanja, a ne bilo kakva istina, rekao je povjesničar **Marijan Miljić** i poželio dobrodošlicu u Kotor, „jednu od mediteranskih kapija Crne Gore, grad dvoipomilenijske povijesti koji baštini i čuva tragove različitih civilizacija i kultura, grad ne samo bogatog povijesnog i kulturnog nasljeđa, nego i grad „živog života“, na mjestu gdje se potvrdila misao da je Bog stvorio prirodu, a čovjek grad“.

Otvarajući u palači Bizanti dvodnevni skup koji je okupio 70 znanstvenika iz Hrvatske i Crne Gore, Miljić je rekao da su aktualnost i značaj teme okupili u Kotoru ne samo renomirane ustanove i referentne organizatore, nego i značajne ličnosti koje su dale veliki doprinos znanosti, građenju mostova između ove dvije zemlje i u regionu.

Potpredsjednik kotorske općine **Željko Avramović** je rekao da će u gradu svjetske i kulturne baštine prvi put biti obrađene mnoge teme iz povijesnog i kulturnog nasljeđa Crnogorskog primorja, od Boke Kotorske do Bara.

Predsjednik Hrvatskog instituta za povijest **Stjepan Matković** naglasio je da je odziv na znanstveni skup u Kotoru bio neočekivano velik.

- To je nesumnjivi pokazatelj zanimanja za ovo područje i za istraživanje zajedničkih tema susjednih naroda. Skup je dobar znak da ćemo se i ubuduće susretati i baviti proučavanjem tradicije i brige da se ona ne zanemari, jer bez poznavanja povijesti pogled na život nam je mutan, rekao je Matković.

Direktor Istorijskog instituta Crne Gore **Đorđe Borozan** je istakao da je Crnogorsko primorje po

Pozdrav sa don Srećkom Majićem

geografskom i povijesnom položaju, kulturološki, politički i konfesionalno, prostor najdublje crnogorske državno-pravne i duhovne tradicije.

- Zato želim da ovaj naučni skup bude doprinos razmjeni mišljenja i novih saznanja i povod za širenje naučne suradnje Crne Gore i Hrvatske, rekao je Borozan.

Admiral Bokeljske mornarice i neumorni istražitelj bokeljske prošlosti dr. **Miloš Milošević** u svojoj pozdravnoj riječi podsjetio je na jednu plodnu generaciju pasioniranih istraživača okupljenih oko Pomorskog muzeja Crne Gore Kotor i Istorijskog arhiva Kotor i Društva istoričara.

Skup je pozdravio i predsjednik Matice hrvatske dr. sci. **Igor Zidić**, a u ime Hrvatskog građanskog dru-

štva Crne Gore dobrodošlicu i uspješan rad poželio je predsjednik dr. **Ivan Ilić**.

Književnik dr. sci. **Stijepo Mijović-Kočan**, govoreći u svoje i u ime prof. dr. sci. **Stijepa Obada**, obojica pokretači ovoga skupa, istakao je da su krenuli od toga da su višenarodnost, viševjerje i višekulturalnost činjenice na prostorima Boke i Bara, i smatrali su da se o njima treba govoriti na jednom znanstvenom skupu.

- Početni korak je bio prema Hrvatskom institutu za povijest i Matici Hrvatskoj, a onda zajednički prema Istorijskom institutu Crne Gore, te su se tako priključili i drugi organizatori i suorganizatori iz obje države. U osnovi ovoga poticaja i jest to da se o prošlosti, sada-

šnjosti i budućnosti ovih prostora, u kojima je hrvatsko stanovništvo autohtono, progovori zajednički i temeljeno na znanstvenim činjenicama i povijesnim istinama, istakao je Mijović – Kočan.

Zamolili smo dr. Miloša Miloševića da nam prenese svoje utiske na kraju skupa.

- Mislim da je skup potpuno uspio. Kompetentni ljudi, ozbiljan odabir tema, dobra provedba, sve je to poticaj za dalji rad. Najveća korist je što se do istine dolazi pomoću točnih i ispravnih zaključaka koji se baziraju na činjenicama, jer i suviše imamo prilika da se čudimo improvizacijama. Ova inicijativa treba da postane permanentna, kazao je dr. Milošević.

Da je skup uspio smatra i direktor Istarskog instituta Crne Gore Đorđe Borožan.

- Očekivanja da je ovo prilika za razmjenu mišljenja su se ispunila. Stvoreni su preduvjeti da se ova vrsta znanstvene suradnje nastavi i razvije putem sličnih skupova koje ćemo, vjerujem, ubuduće organizirati i ovdje i u Hrvatskoj, i kroz projekte putem kojih će se ljudi upoznavati i u uzajamnoj stručnoj i naučnoj komunikaciji lakše dolaziti do mogućnosti korištenja arhiva, znanstvene i stručne literature, istakao je Borožan.

- Otvorili smo dijalog, napravili prve korake. Nadamo se da će se suradnja nastaviti, i da se vidimo sljedeće godine u Hrvatskoj, ne krijući zadovoljstvo uspješnošću

skupa kazao nam je na odlasku direktor Hrvatskog instituta za povijest Stjepan Matković.

- Želio sam da se ovakav skup održi, jer sam svjestan da razgovaramo o delikatnim temama, kao što su i naši odnosi delikatni, rekao nam je Stijepo Mijović-Kočan na kraju skupa i nastavio:

- Ako se držimo kršćanskog načela da je bolje davati nego uzimati, onda ćemo vrlo brzo i na svestrano zadovoljstvo doći do toga da lijepo i dugo surađujemo.

Sada kada su osnovane dvije

nove države i u njima manjine, imamo situaciju u kojoj neminovno trebamo razgovarati. Čim razgovaramo, ekstremi su isključeni i zato ću se i dalje zalagati za nastavak razgovora, jednako kako ću se zalagati da tekovine koje baštini hrvatska autohtona manjina u Crnoj Gori budu poznate i priznate kao tekovine te manjine. To istovremeno znači da sa Crnom Gorom moramo razgovarati tako da ne povrijedimo njihov nacionalni ponos i da ni sa čim ne ometamo napredak i razvitak njihove samostalne države kojoj smo se svi u Hrvatskoj, i ja osobno, toliko radovali.

Svakako da sam zadovoljan, jer je izneseno dosta relevantnih saopćenja, dosta je ozbiljnih mladih znanstvenika koji se odmiču od politike, razgovaraju argumentirano i smireno. To bi mogla biti najveća tekovina ove inicijative, ocijenio je Mijović- Kočan.

Sa ovog skupa bit će izdana zajednička publikacija sa znanstvenim saopćenjima. Taj zbornik, kako ističu sudionici, bit će dodatni motiv da se suradnja i dogovori oko budućih znanstvenih skupova lakše koordiniraju.

T. Popović

Đir Bokom

U organizaciji Hrvatskoga građanskoga društva Crne Gore, za sudionike znanstvenog skupa, nakon dvodnevno rada, upriličen je đir Bokom. Brod je krenuo iz Kotora, i uz stručno vodstvo mr. Jovana Martinovića, krenulo se ka Perastu. Tamo su posjetili Muzej, u kojem je o izloženim eksponatima govorila kustosica Marija Mihaliček. Nakon toga uputili su se ka Gospi od Škrpjela, gdje je domaćin bio don Srećko Majić. Nastavilo se ka tivatskom zaljevu, a nakon obilaska otoka upriličen je ručak u hotelu Palma u Tivtu. Mnogim sudionicima ovo je bio prvi ovakav izlet Bokom, i nisu krili oduševljenje ljepotama zaljeva, mada je bilo i komentara kako je šteta što su neki dijelovi oskrnavljeni neprimjerenom gradnjom.

Crna Gora dobila Ustav

Ustavna Skupština Crne Gore usvojila je 22. listopada najviši pravni akt države. Crna Gora je zadržala građanski karakter, a u preambuli su pobrojani svi narodi koji u njoj žive.

Manjinski narodi imaju pravo na izbor, uporabu i javno isticanje nacionalnih simbola i obilježavanje nacionalnih praznika, na uporabu svog jezika i pisma u osobnoj, javnoj i službenoj uporabi, za školovanje na svom jeziku i pismu u državnim ustanovama i da nastavni programi obuhvaćaju i povijest i kulturu pripadnika manjinskih naroda, da osobno ime i prezime upisuju i koriste na svom jeziku i pismu u službenim ispravama, da u sredinama sa značajnim učešćem u pučanstvu organi lokalne samouprave, državni i sudski organi vode postupak na jeziku manjinskih naroda...

Hrvatska u Vijeću sigurnosti UN

Republika Hrvatska izabrana je za nestalnu članicu Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda u razdoblju 2008/2009. godine. Na izborima u New Yorku, 16. listopada 2007. godine, Hrvatska je izabrana u trećem krugu glasovanja zadobivenom podrškom 184 zemlje.

Izbor za nestalnu članicu Vijeća sigurnosti UN-a predstavlja jedno od najvećih vanjskopolitičkih postignuća i priznanja za Republiku Hrvatsku od njezina osamostaljenja. Kandidatura Republike Hrvatske za nestalnu članicu Vijeća sigurnosti projekt je koji je obuhvatio cijeli sustav državne uprave, predvođen Predsjednikom Republike Hrvatske, Predsjednikom Vlade Republike Hrvatske i Predsje-

dnikom Hrvatskog Sabora, a kojeg je provodilo Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija.

Susret ministara vanjskih poslova

Ministrica vanjskih poslova i europskih integracija mr. sci. **Kolinda Grabar-Kitarović** susrela se 26. listopada 2007. godine u Opatiji s ministrom vanjskih poslova Republike Crne Gore **Milanom Roćenom**.

Obostrano je izraženo zadovoljstvo postignutom razinom i dinamikom razvoja odnosa dviju zemalja nakon uspostave diplomatskih odnosa i otvaranja veleposlanstava, pri čemu je ministrica Grabar-Kitarović istaknula kako u odnosima dviju država odlučujuću ulogu ima zajedničko opredjeljenje za euroatlantske integracije te interes za učvršćivanje suradnje i sigurnosti u području Jadrana.

Istog dana, državna tajnica za europske integracije mr. sci. **Marija Pejčinović Burić** sudjelovala je u Podgorici na seminaru „Uloga

Hrvatske u ujedinjenoj Europi“, te se sastala s potpredsjednicom Vlade Republike Crne Gore za europske integracije **Gordanom Đurović** i političkim direktorom u crnogorskom Ministarstvu vanjskih poslova **Draganom Radulovićem**.

Crna Gora potpisala sporazum sa EU

Europska unija i Crna Gora su 15. listopada u Luksemburgu potpisale Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju što su čelnici EU, portugalski ministar **Luis Amado** i komesar **Oli Ren**, ocijenili kao ključni korak za snaženje odnosa i integraciju Crne Gore u europske strukture.

Sporazum je potpisan na margini zasjedanja šefova diplomacija EU.

Crnogorski premijer **Željko Šturanović** je izjavio da je to veliki dan za državu i građane Crne Gore.

- Potpisivanje sporazuma je jasan dokaz da su europske težnje Crne Gore utemeljene i da Crna Gora civilizacijski predstavlja dio Europe, rekao je Šturanović.

T.P.

DUG PUT DO PRAVDE: OV ARA, MORINJ, SLANO

Zločini i kazne

Epilog, šesnaest godina kasnije: još nisu otvoreni slučajevi Morinj i Slano, „vukovarska trojka“ u Hagu osuđena na ukupno 25 godina, za Dubrovnik samo dvije pravomoćne presude na ukupno 15 godina zatvora... Ni moralne satisfakcije nedužnim žrtvama, ni onima koji su uz te žrtve stali. Uhićenje Ilije Brčića dokaz da se Crna Gora još nije suočila sa ratnom prošlošću

Načelnika Odjeljenja za razvoj u Generalštabu Vojske Crne Gore **Iliju Brčića** uhitila je talijanska policija u Rimu na osnovu hrvatske međunarodne tjeralice.

Kako je uhićenje Brčića direktna posljedica toga što se Crna Gora još nije suočila sa dubrovačkom „epopejom“ i ratnim operacijama sa početka devedesetih, govori činjenica da predstavnici nadležnih institucija tvrde da nisu znali da je crnogorski vojni oficir još 1993. godine u Splitu pravosnažno osuđen na petnaest godina za ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

U sjeni ovog slučaja koji je izazvao burna reagiranja u crnogorskoj javnosti, i čiji će epilog tek uslijediti, prošla je činjenica da je pokretanje slučaja logora Morinj, koji je trebalo da bude otvoren saslušanjem šestorice osumnjičenih za ratni zločin protiv civilnog stanovništva 1991/92. godine, pred Višim sudom u Podgorici, odlagano nekoliko puta. Od tog saslušanja ovisi odluka suca da li postoji osnova da protiv njih otvori istragu koje je ranije zatražilo podgoričko Više tužilaštvo.

U međuvremenu, prvostupanijsko vijeće Haškog suda osudilo je bivšeg zapovjednika JNA **Milu Mrkšića** na 20 godina zatvora, majo-

Optužnica

Brčić je bio jedan od 30-ak optuženih časnika JNA, na čelu sa bivšim viceadmiralom JNA i zapovjednikom komande Vojno-pomorske oblasti **Milom Kandićem**, koje se teretilo za napade na Split i obližnje otoke 14. na 15. studenoga 1991. godine. Brčić je osuđen jer je kao zapovjednik razarača Pula u splitskom kanalu pucao na hidrogliser kojim su prema Dubrovniku plovili europski promatrači i jer je, zajedno s još šest zrakoplova, nasumice gađao naselja na Braču i Šolti, ispalivši najmanje 800 granata. U tim napadima uništene su kuće i gospodarski objekti, no na sreću nije bilo poginulih.

ra **Veselina Šljivančanina** na pet godina zatvora, a kapetana **Miroslava Radića** oslobodilo optužbi. Mrkšić je proglašen krivim za kašnivo djelo pomaganja ubojstava, mučenja i okrutnog postupanja, Šljivančanin je kriv zbog pomaganja, mučenja i okrutnog postupanja prema zarobljenicima.

Sva trojica pripadnika JNA bila su optužena za masovni pokolj počinjen na Ovčari 20. studenoga 1991, nakon pada Vukovara.

Iznenadujuća presuda tzv. vukovarskoj trojci pogodila je ne samo pripadnike hrvatske nacionalne zajednice, nego i sve slobodnomisleće i pravdoljubive ljude u Crnoj Gori. U crnogorskoj javnosti, ni ovdašnjim medijima, toj se temi, međutim, nije dao značajniji publicitet, kao što se i o suludom

ratnom pohodu na Konavle i Dubrovnik ovdje najradije šuti i odmahuje rukom u stilu: Treba što prije zaboraviti.

A ne zaboravimo: zbog okupacije Konavala, Rijeke i Župe dubrovačke, te dubrovačkog primorja, 33 tisuće ljudi iz tih krajeva, prema podacima nekadašnjeg dubrovačkog Ureda za prognanike, moralo je napustiti svoje domove, stekavši tako status prognanika diljem Hrvatske i mnogih europskih zemalja. S područja Dubrovačko-neretvanske županije u logorima u Morinju i Bileći bila su 432 zatvočenika, od kojih je proteklih godina njih najmanje 40 umrlo i od posljedica psihofizičke torture u tim tzv. sabirnim centrima koje je ustanovila i vodila JNA.

Ni to, međutim, nisu konačni

podaci, budući da se svjedočanstva logoraša još prikupljaju.

Na području bivše dubrovačke općine tijekom agresije uništeno je, spaljeno i oštećeno oko 10 tisuća stambenih zgrada i obiteljskih kuća, dok je teško devastirano mnoštvo povijesnih spomenika u staroj dubrovačkoj povijesnoj jezgri, upisanoj u registar svjetske kulturne baštine UNESCO-a. Velika su oštećenja zabilježena i na 300 crkvenih objekata na području Dubrovačke biskupije.

U nedostatku dokaza...

Unatoč velikim i neprocjenjivim ljudskim žrtvama među braniteljima, civilima, zatočenicima, prognanicima, kao i ogromnih šteta u gospodarskom potencijalu i spomeničkom blagu dubrovačkog kraja, za to „strateško promišljanje obrane Jugoslavije“ do sada su izrečene samo dvije pravomoćne presude Haškog suda. Ratni zapovjednik Vojno-pomorskog sektora Boka viceadmiral **Miodrag Jokić**, nakon nagodbe s Tužiteljstvom ICTY-a, osuđen je na preblagih sedam godina zatvora.

Njegov nadređeni, zapovjednik tzv. II operativne grupe JNA za dubrovačko-hercegovačko ratište

general **Pavle Strugar**, osuđen je samo godinu više od Jokića, ali još nije upućen na izdržavanje kazne. Svojedobni treći haški optuženik kapetan I kl. **Vladimir Kovačević Rambo** (koji je vodio najžešći napad na Dubrovnik 6. prosinca 1991. godine), proglašen je procesno nesposobnim i upućen je u „zatvorenu psihijatrijsku ustanovu“, dok je Jokićev najbliži suradnik, admiral **Milan Zec**, oslobođen optužbe, iako je 1991/92. bio na dužnosti načelnika Štaba VPS

Boka, jer za njegovo djelovanje na dubrovačkom području „nije bilo dovoljno dokaza“.

Mnoštvo ostalih Strugarovih i Jokićevih vrlo bliskih i visokorangiranih oficira iz vremena „rata za mir“ nije ni dotaknuto istragom. To je, naravno izazvalo veliko negodovanje, budući da dvije izrečene kazne nisu ni izdaleka razmjerne zločinima koje su, tijekom agresije, izvele jedinice pod izravnim zapovjedništvom generala Strugara i admirala Jokića, odnosno pod

Dubrovnik

političkim pokroviteljstvom Beograda i Podgorice.

Čijim konkretno, prilično je nejasno, jer je crnogorska državna tužiteljica za Morinj saznala tek 2003. godine. I dok za Morinj i ima nekih saznanja, o istrazi zločina počinjenih na području Slanog tijekom 1991. godine, državno tužiteljstvo, kako su prenijeli crnogorski mediji, nije dobilo nikakve podatke, iako je zamjenik državnog tužitelja u Dubrovniku **Tomislav Savić** potvrdio da se o tome vodi istraga. Savić je za Radio Slobodna Evropa kazao da je u tom, kao i u slučaju istrage ratnih zločina u logoru Morinj,

zatražena pomoć od crnogorskog tužiteljstva i od Tribunala u Hagu.

Gdje je dokumentacija

Državno tužiteljstvo Crne Gore i istražni organi Višeg suda u Podgorici procijenili su u kolovozu da dokazi koje je hrvatsko tužiteljstvo dostavilo u vezi sa zločinima u Morinju nisu dovoljno ozbiljni da bi došlo do optuženja osumnjičenih. Državna tužiteljica **Vesna Medenica** je dokaze uputila Višem sudu, gdje su istražni sudac **Muška Dujović** i predsjednik su-

da **Ivica Stanković**, zbog nedostatka dokaza, najavili neslaganje za pokretanje istrage.

Glavni razlog što je crnogorsko tužiteljstvo uopće dostavilo zahtjev Višem sudu u Podgorici o pokretanju istrage protiv šest osoba, zbog osnovane sumnje da su počinile krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva i ratnih zarobljenika u sabirnom centru Morinj, 1991. i 1992. godine, bio je dolazak tužiteljice Haškog tribunala **Karle del Ponte** u Podgoricu.

Desilo se to dan pred njen dolazak.

Da će navodno procesuiranje biti samo farsa, najavljivala je desetak dana ranije sama Vesna Medenica: izjavila je da ne može prihvatiti sve dokaze u vezi s Morinjem koji se temelje na izjavama svjedoka danih nakon 15 godina, te da će potražiti pomoć Haškog tribunala.

Nakon dolaska Karle del Ponte Medenica je izjavila da su dokazi "kvalitetni".

Sa Brijuna, gdje se 13. 07. susrela sa Karlom Del Ponte i hrvatskim kolegom **Mladenom Bajićem**, nije donijela najavljene nove dokaze. Naprotiv – istraga je pala.

Nešto ranije, u srpnju, Medenica je pred Skupštinskim odborom, predstavljajući izvješće o radu tužiteljstva, izjavila je da postoji problem sa dokazima povodom slučaja Morinj:

„ Imali smo problem oko dostave

Hrvatska traži još 3000 umjetnina

Veleposlanik RH u Podgorici **Petar Turčinović** izjavio je kako je Hrvatskoj do sada iz Srbije i Crne Gore vraćeno otprilike 25 tisuća umjetnina i arhivske građe ukradenih tijekom rata, a da se za još tri tisuće traga, od čega je najveći dio u Srbiji. Njihov je popis u bazi podataka hrvatskog Ministarstva kulture, policije i Interpola.

Turčinović je rekao da je zadovoljan suradnjom hrvatske i crnogorske policije u pronalaženju ukradenih hrvatskih umjetnina u Crnoj Gori.

- Tri slike s crkvenim motivima, ukradene počet-

kom devedesetih iz Franjevačkog samostana u Slanome, koje su vraćene hrvatskim vlastima, samo su mali dio nestalog umjetničkog blaga za kojim traga hrvatska država, kazao je Turčinović za Hrvatski glasnik.

Prema njegovim riječima, preostali dio umjetnina i arhivske građe bit će mnogo teže vratiti, jer su u pitanju povrati koji traže policijsku istragu.

- Ima teških slučajeva umjetnina koje su vjerojatno završile u kriminalnim miljeima i prodane tko zna gdje, istakao je Turčinović.

Goranović

dokumentacije. Vojni arhiv Beograd nam je odgovorio da nema tu dokumentaciju. Od vojne mornarice u Tivtu smo je također tražili, ali su odgovorili da taj dio nije bio pod njihovom ingerencijom, već je to radila Vojna komanda Beograd, tako da se šecemo“.

Dokazi su prvo bili neprihvatljivi, pa kvalitetni, pa ponovo neprihvatljivi...zbunjeni time, i mi smo „prošetali“ u pokušaju da nađemo odgovore.

- Dokumentacija nije uništena. Zapisnici su trajni, moraju ih imati. Ako ih ne daju, nešto kriju, objašnjava naš izvor iz nekadašnjeg vojnog vrha.

Lustracija - da ili ne

Analitičar **Stevo Vučinić** smatra da do procesuiranja neće doći.

- Neće biti procesuiranja, niti hapšenja. U najboljem slučaju će ih dovesti do tužitelja, ali otvara se pitanje tko je dozvolio da se to uradi.

Morinj se ne može promatrati izolirano od konteksta i bez lustracije, koju nije moguće izvesti, jer će oni koji su i tada bili i danas su na vlasti, izvršiti političku samolikvidaciju.

Dovoljan razlog da ne budu dov-

Deklaracija

Hrvatski sabor donio je Deklaraciju o presudi Haškog suda za ratni zločin na Ovčari i suradnji sa tim sudom, u kojoj se ističe da je presuda „vukovarskoj trojci“ dovela u pitanje ispunjenje zadanog mandata Suda prema rezoluciji Vijeća sigurnosti UN po kojoj je osnovan.

- Polazeći od činjenice da je svrha i cilj djelovanja Haškog suda kazniti počinitelje i nalogodavce ratnih zločina, zadovoljiti pravdu i pružiti žrtvama barem moralnu zadovoljštinu, Sabor izražava ogorčenost niskim kaznama Mrkšiću, Šljivančaninu i Radiću, zbog čega presudu ocjenjuje neodrživom s pravne i moralne strane, stoji u Deklaraciji. Ocjenjuje se, između ostalog, i da je presuda u potpunom nesrazmjeru sa nedvojbeno utvrđenim počinjenim zločinima, te da zaobilazi odredbe rezolucije kojom je Haški sud osnovan kako bi sudio i za smišljeno nanošenje velikih patnji i namjerno stvaranje uvjeta za izazivanje fizičkog uništenja skupine ljudi.

edeni pred sud je to što će nešto reći o komandnoj odgovornosti: Tko je dao komandu, po čijem odobrenju, tko je trebao vršiti nadzor, a nije to učinio, smatra Vučinić.

Predstavnici crnogorskih političkih partija i politički analitičari različito shvaćaju lustraciju, do te mjere da se neki zalažu za individualnu odgovornost, a neki je vide kao obračun sa onima koji već dvije decenije vladaju Crnom Gorom.

Profesor **Srdan Darmanović** ističe kako bi mjere lustracije pogo-

dile dvije trećine aktera na crnogorskoj političkoj sceni.

- Ukoliko ne bi bilo političkog koncenzusa, nije realno očekivati da većina političkih partija izvrši političko samoubojstvo, kazao je Darmanović.

Netko sve zna

- Sve je bilo podčinjeno Generalštabu. Evo, ja sam upućen na rad u Morinj ukazom **Veljka Kadijevića**, pokazujući papir iz 16. oktobra 1991, priča za Hrvatski glas-

nik umirovljeni pukovnik **Radomir Goranović** iz Nikšića i nastavlja:

- Za Morinj netko mora odgovarati. Neću umrijeti miran dok se ovo ne završi. Gdje su materijali o Morinju? Gdje su izvješća o pljački Dubrovnika? Komanda sektora zna. Sve netko ima.

Znam da je moj dosje u Upravi u Beogradu. Čuvam dokumentaciju za svih 49 ljudi koje sam isljedivao, kao i zapisnike koje sam osobno vodio o pljački na dubrovačkom ratištu, ističe Goranović.

KOS-ovac koji je karijeru gradio od Mostara do Kupara, tri mjeseca je proveo u Morinju a zatim, na nagovor prijatelja oficira – koji ga upozorava da mu se sprema likvidacija, bježi u Beograd, gdje 2. veljače, pod optužbom da je hrvatski špijun, biva smijenjen iz Službe sigurnosti. Posljednje godine vojničke karijere proveo je kao komandir pozadine u Nikšiću. U međuvremenu je optuživan za zloupotrebu službenog položaja, u optužnici sa 27 točaka. Nakon dvije godine proces je obustavljen zbog nedostatka dokaza.

- **Kunić Huso** (načelnik službe bezbjednosti Boka), me rasporedio na mjesto isljednika. Bilo nas je nekoliko u tim kontejnerima, ali jedini isljednik koji je vezivao ljude lisicama za sto i stolicu je **Zlatko Tarle**. To sam osobno gledao, to smo mu zamjerali i referi-

rali o tome. Bilo je to bespotrebno maltretiranje.

Oko maltretiranja smo upozoravali, pa je došlo naređenje iz Generalštaba da se strogo poštuje ženevska konvencija.

Stražari i rezervisti tukli su zarobljenike noću. Mi noću nismo bili tu. Bilo je šamara i provokacija, žalbi. Identificirali smo i pisali o tome. Kunić nije nikoga smijenio, a tražili smo to od njega. On je izvršavao naredbe koje je neko iz Komande režirao, Kadijević ili Zec. Krluč i Tarle bili su izvršioc.

Mi, isljednici, iako sa višim činovima, smo referirali **Mirsadu Krluču**, a pošto on često nije bio tu, podnosili smo izvještaje Tarleu.

Nikakvog komandnog utjecaja nisam imao ni ja, ni **Mladen Govedarica**.

Zanimljivo je da danas u Hercegovini mirno žive Zec, Mile Kandić, Huso Kunić... Beara je napravio pometnju, osmislio Morinj, i iz Kumbora se premjestio u Bosnu, kod Mladića. Suština je ipak u Kadijeviću. Američki savjetnik u Iraku, danas mirno živi na Floridi. Pa se pitam, tko je ovdje lud, režignirano zaključuje Goranović.

Ne zaboravimo

Morinj je priča o izolaciji – društvenoj, političkoj, ratnoj. Odbačenosti, dokazivanju, preživljavanju,

solidarnosti. Drami sudionika. Banaliziranju zla. Industrijalnoj patnje, inženjeringu pomirenja. Diktaturi tzv. postmodernističkog relativizma – zasićenju temama i emocijama koje proizvode strah i nelagodu.

Ne smijemo ih se zasititi, dok god sudovi ljudski ne budu i sudovi pravde – a pokazalo se i ovoga puta da nisu.

Prvostupanjska presuda „vuko-

Pravda za sve žrtve

U svom obraćanju Općoj skupštini UN u New Yorku, hrvatski premijer **Ivo Sanader** rekao je kako je Hrvatska povrijeđena presudom „vukovarskoj trojci“.

- Tražimo pravdu za sve žrtve u Vukovaru i bilo gdje u svijetu. To je od iznimne važnosti za budućnost međunarodnog kaznenog prava, poručio je Sanader i nastavio:

- Imamo pravo pitati zašto su Ženevske konvencije, čija su načela uključena u Statut Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju, zanemarene u određivanju krivnje tih časnika JNA. Hrvatska očekuje da će nakon žalbe Tužiteljstva, Žalbeno vijeće proučiti presudu i djelovati u skladu s jasnim mandatom određenim od strane Vijeća sigurnosti UN“.

Sanader je podsjetio da Tužiteljstvo nije podiglo optužnice protiv **Veljka Kadijevića** i **Blagoja Adžića** i poručio da je Hrvatska spremna preuzeti sve preostale slučajeve koji uključuju hrvatske državljane.

varskoj trojci“ povrijedila je, u prvom redu, žrtve i njihove obitelji, ali i osjećaj za pravdu i istinu. Povrijedila je i sve one koji su u tom ludom vremenu znali prepoznati što je istina, a što laž, što je pravedno, a što nepravedno, što je patnja, a što zločin. U Crnoj Gori i u tom vremenu bilo je onih koji su prosvjedovali protiv rata, Miloševićeve politike i njegovih eksponenata, onih koji su pojedinačno ali i

masovno, kao npr. u Baru, odbijali pozive za mobilizaciju, i onih koji su sa Cetinja molili Dubrovnik za oprost. Presude Haškog suda i u slučaju Vukovara, i u slučaju Dubrovnika, nisu dale niti moralnu satisfakciju nedužnim žrtvama, ni onima koji su uz te žrtve stali.

Najnoviji slučaj časnika Brčića samo je potvrda da Crna Gora što prije treba da se oslobodi onog dijela nasljeđa svoje prošlosti koje čini

ranjivom njeno državotvorno biće.

Božji zakon kaže: Zlo ne može nadvladati, zlo je unaprijed poraženo.

Slijedimo taj zakon.

To je izuzetno važno i za Crnu Goru i za Hrvatsku, jer zločini su uvijek individualni, a kada se krivica individualizira, prestaje odgovornost cijelog naroda.

Srećom, za ratni zločin nema zastare.

Tamara Popović

Ovčara

Sjednica podružnice Bar

03. 10. 2007. podružnica Hrvatskog građanskog društva Crne Gore u Baru održala je 47. sjednicu na kojoj je izvršen reizbor članova Upravnog Odbora. Novi članovi UO su: **Dragutin Marstjepović, Vitomir Četković, Nikola Nreković, Marta Anđelić i Vladimir Marvučić.**

Raspravljalo se i o financiranju predstojećeg Božićnog koncerta. Odlučeno je da Podružnica učestvuje na Općinskom natječaju za NVU. Podneseno je izvješće o Međunarodnom znanstvenom skupu u Kotoru i o najavljenju posjeti Generalnog Konzula RH.

Međunarodni znanstveni skup

04-06. 10. 2007. u Kotoru je održan Međunarodni znanstveni skup "Hrvatsko–crnogorski dodiri-identitet povijesne i kulturne baštine Crnogorskog primorja", koji je okupio sedamdeset znanstvenika iz Hrvatske i Crne Gore.

Organizatori skupa bili su Hrvatski institut za povijest iz Zagreba, Matica hrvatska, Crnogorski historijski institut iz Podgorice i Hrvatsko građansko društvo Crne Gore.

Vijesti

- HGDCG i Uredništvo Hrvatskog Glasnika uputilo je čestitku načelniku Općine Konavle **Luki Kordi** u povodu Dana Općine

- Općina Kotor i Skupština Crne Gore raspisali natječeaje za dodjelu sredstava NVU za 2007. godinu. HGDCG je učestvovao na oba natječaja sa projektom «Bokeljska priča u Podgorici i Omišu»

- Izašla je iz tiska knjiga «Iz prošlosti Boke», autorice dr. sci. **Lovorke Čoralić**, u nakladi «Meridijan» iz Samobora, a uz financijsku potporu HGDCG

- Izašla je iz tiska knjiga «Nedosanjana Boka Frana Alfrevića i Viktora Vide», autorice dr. sci. **Dubravke Raffaelli** iz Zagreba, a u nakladi HGDCG

Posjet generalnog konzula podružnici Bar

11. 10. 2007. podružnica HGDCG u Baru u proširenom sastavu je bila domaćin generalnom konzulu RH **Božu Vodopiji** i njegovom suradniku **Rad-
ojku Nižiću**, konzulu prvog razreda. Raspravljalo se o predstojećim izborima u Republici Hrvatskoj, o problemima hrvatske zajednice u Crnoj Gori, dvojnomo državljanstvu, problemima nezaposlenosti, nedostatku prostora za rad Podružnice i dr.

Posjet Udruge umirovljenika iz Splita

12. 10. 2007. Udruga umirovljenika iz Splita posjetila je Kotor. Hrvatsko građansko društvo Crne Gore pružilo im je kompletnu logistiku, prema dogovorenom planu boravka u Kotoru. Razmijenjeni su i prigodni pokloni. Predsjednica Udruge je bivša Kotoranka **Zorka Marković.**

Sastanak Podružnice Podgorica

18. 10. 2007. članovi Upravnog odbora Podružnice HGDCG Podgorica su upoznati sa posjetom generalnog konzula RH **Boža Vodopije** i njegovog suradnika **Radojka Nižića**, konzula prvog razreda, Hrvatskom građanskom društvu Crne Gore. Razgovorima su prisustvovali dr. **Svjetlana Zeković**, dr. **Mihailo Kuliš** i **Jadranka Vojičić**. Podneseno je izvješće i o održanoj III. sjednici UO HGDCG. Raspravljalo se i o predstojećim izborima u RH, kao i o suradnji sa Društvom Crnogoraca i prijatelja Osječko-Baranske Županije iz Osijeka.

IV. Susret književnika

18, 19, i 20.10. 2007. u Rovinju su održani IV. Susreti književnika hrvatskih manjina u Republici Hrvatskoj. Skup je održan pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture, Matice Hrvatske i HMI.

Na poziv domaćina, Hrvatskog kulturnog društva «Franjo Glavinić» iz Rovinja, ispred HGDCG učestvo-

vali su pjesnici **Desanka Matijević** i **Miroslav Sindik**.

Osnivačka skupština Koalicije NVO iz CG

19. 10. 2007. u Podgorici je održana osnivačka skupština Koalicije nevladinih organizacija – «Suradnjom do cilja». HGDCG je član ove Koalicije i Skupštini je prisustvovala **Selma Krstović**, član Upravnog odbora. Na Skupštini su usvojeni slijedeći dokumenti: Kodeks NVU u Crnoj Gori, Poslovnik o radu Skupštine, Pravilnik o radu Samoregulatornog tijela.

Za predsjednika Skupštine izabran je **Aleksandar Saša Zeković**, a za predsjednika Samoregulatornog tijela **Zlatko Vujović**.

IV. sjednica Upravnog odbora

25. 10. 2007. održana je IV. Sjednica Upravnog odbora HGDCG. Na sastanku se raspravljalo o slije-

Aktivnosti Društva do kraja godine

STUDENI

• **22.11.2007.**

Zabavna večer u okviru proslave Dana Općine Kotor, pod nazivom «Da te mogu pismom zvati». Učesnici iz Šibenika: muška klapa «Maslina», ansambl «Bonaca», pjevačica Nera Gojanović. Gosti večeri ženska klapa «Bisernice Boke» Diskoteka Maxsimus

PROSINAC

• **Do 15.12.2007.**

Znanstveni medicinski skup «Dr Karlo Radoničić» sa predavačima iz Zagreba. Sala Skupštine Općine Kotor– palača Bizanti.

• **15.12.2007.**

Božićni koncert u Baru. Ženska klapa «Tamarin» i muška klapa «Solin»

• **16.12.2007.**

Božićni koncert Komornog koncerta iz Dubrovnika. Poklon Dubrovačko Dalmatinske Županije. Katedrala Sv. Tripuna u 19,00

Božićni koncert klape Vokalisti Salone u Podgorici.

Božićni koncert klapa iz Solina u Herceg Novom.

• **17.12.2007.**

Božićni koncert klapa iz Solina u Tivtu

• **18.12.2007.**

Božićni koncert klapa iz Solina u Kotoru, u katedrali sv. Tripuna.

• U tijeku prosinca mjeseca planiramo formirati podružnicu HGD CG u Herceg Novom, kao i kadrovski obnoviti podružnice u Tivtu i Kotoru.

KRONIKA DRUŠTVA

dećim pitanjima:

- Financijsko izvješće za VIII. i IX. mjesec
- Realizacija projekta «Bokeljska priča» u Rijeci
- Međunarodnom znanstvenom skupu u Kotoru
- Usvojen je Program rada Društva za 2008. godinu
- Donesena je odluka da se HGDCG nominira za nagradu «21. novembar»
- O gostovanju klape «Maslina», ansambla «Bonaca» i pjevačice Nere Gojanović u povodu Dana Općine Kotor, dana 22.XI 2007. u diskoteci Maximus
- O mogućoj realizaciji «Bokeljske priče» u Podgorici u povodu Dana Podgorice
- O organiziranju rasprave o Pravilima za prve izbore Savjeta manjina, uz učešće predstavnika Ministarstva manjina i predstavnika hrvatskih udruga
- Razmatranje inicijative Bokeljske mornarice o postavljanju biste Vladimiru Brajkoviću
- o tekućim pitanjima; zakazivanju sastanka Savjeta, izvješća sa sastanaka Podružnica Bar i Podgorica, formiranju Podružnice Herceg Novi, kadrovskoj obnovi u Podružnicama Kotor i Tivat, učešću na skupu mreže nasljeđa jugoistočne Europe, provođenju glasovanja na predstojećim izborima u RH, učešću na natječajima Općine Kotor i Skupštine Crne Gore za NVU, učešću naših predstavnika na IV. susretu književnika hrvatskih manjina u Rovinju, učešću na Skupštini Koalicije NVU iz Crne Gore, doštampavanju knjige o Franu Alfireviću, učešću na sastanku predstavnika hrvatskih udruga i stranke u Tivtu u svezi izgradnje Hrvatskog doma

Savjet hrvatske nacionalne manjine

05.11. 2007. Zakonom o manjinskim pravima i slobodama predviđeno je osnivanje nacionalnih savjeta. Tim povodom, Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, u suradnji sa Ministarstvom za zaštitu ljudskih i manjinskih prava Vlade RCG, organiziralo je u prostorijama društva Okrugli stol na temu: Pravila za prve izbore Savjeta. Nazočili su: generalni konzul RH **Božo Vodopija** sa suradnikom, konzulom prvog razreda **Radojkom Nižićem**, pomoćnik ministra **Sabahudin Delić**, sekretar Ministarstva **Orhan Šahmanović**, prof. dr. **Milenko Pasinović**, predsjednik HGDCG dr. **Ivan Ilić**, tajnik HGDCG **Tripo Schubert**, član Upravnog odbora HGDCG **Selma Krstović**, predsjednik UO Podružnice HGDCG Bar **Drago Marstjepović**, član UO HGDCG Podružnice Bar **Vladimir Marvučić**, predsjednica Hrvatske građanske inicijative **Marija Vučinović**, predsjednik Krovne udruge **Mato Krstović**, predsjednik NVO Hrvatski forum **Zvonko Deković**, predsjednik

NVO Hrvatski dom 1893. **Nikola Dončić** i urednica Hrvatskog glasnika **Tamara Popović**.

Predstavnici Ministarstva informirali su nazočne o obavezama koje proističu iz Zakona i o tehnici kandidiranja elektora za elektorsku skupštinu i način formiranja Savjeta. Grupa od pet elektora iz sastava HGI su podnijeli inicijativu Ministarstvu za zakazivanje skupštine. Dogovoreno je da se skupština održi 21. prosinca u Tivtu sa početkom u 17.00.

Članovi Savjeta po funkciji su predsjednica HGI, republički poslanik, predsjednik odborničkog kluba, predsjednica Općine Kotor (ukoliko želi). Preostalih 17 članova će se birati iz sastava elektora, tajnim glasanjem na Skupštini.

Nagrada „21. novembar“

06. 11. 2007. kandidaturu Hrvatskog građanskog društva Crne Gore za nagradu „21. novembar“ koja se dodjeljuje u povodu Dana Općine Kotor, podržale su sljedeće institucije i istaknute ličnosti:

- Ambasada Crne Gore u Republici Hrvatskoj
- Ministarstvo za zaštitu ljudskih i manjinskih prava Vlade RCG
- Admiralitet Bokeljske mornarice
- Pomorski muzej Crne Gore – Kotor
- NVO Gradska muzika- Kotor
- NVO Bisernice Boke – Kotor
- dr. **Miloš Milošević**
- akademik **Rajko Vujičić**
- mr. **Vesna Vičević**
- mr. **Jovan Martinović**
- arh. **Zorica Čubrović**
- novinar **Slavko Mandić**
- novinar **Dušan Davidović**

PROGRAM AKTIVNOSTI ZA 2008. GODINU

TRADICIJSKE MANIFESTACIJE:

- Tripundanska večer uz učešće „Slavonija band», Tri kvarta i klapa
- Božićni koncerti, uz učešće glazbenih grupa iz Hrvatske
- Uskršnji program uz učešće ansambla „Perlice“ gradskog kazališta mladih i izložbe sakralnih skulptura Ljubice Buble iz Splita.
- Sudjelovanje u proslavi Sv. Vlaha u Dubrovniku
- Sudjelovanje u proslavi Sv. Leopolda Bogdana Mandića u Dubrovniku

REDOVNE AKTIVNOSTI

- Godišnja Skupština Društva u Herceg Novom
- Ljetovanje djece u Zagrebu.
- Upis završenih srednjoškolaca na fakultete u Hrvatskoj.
- Dopunska nastava na hrvatskom jeziku
- Izdavanje dokumenta za dobivanje hrvatskog državljanstva

POSEBNE AKTIVNOSTI

- Obilježavanje Dana Državnosti RH i Dana HGD CG
- Obilježavanje proslave 500-te godišnjice rođenja hrvatskog i svjetskog komediografa Dubrovčanina Marina Držića, kotorskih korijena
- Istraživanje korijena obitelji DE DARSA – DRŽIĆA i postavljanje spomen obilježja u suradnji sa Družbom Hrvatskog Zmaja.
- Posjeta hrvatskih školaraca iz Crne Gore i njihovih prijatelja Dubrovniku u toku proslave Marina Držića.
- Medicinski skup „dr. Karlo Radonić“
- Početak rada mandolinskog orkestra
- Formiranje odjela Hrvatske matice za Crnu Goru
- Formiranje Družbe Hrvatskog Zmaja
- Susret veterana i kadeta FK „Bokelja“ i NK „Hajduka“ u Splitu

PROJEKTI

1. „Bokeljska priča“ u Omišu i Hvaru
2. Humanitarni program (dodjela pelena za odrasle, patronažna služba i izrada baze podataka o krvnim grupama)
3. Tiskanje periodike „Bokeški Ljetopis“- dvobroj
4. Tiskanje mjesečnog časopisa „Hrvatski Glasnik“
5. Tiskanje knjige monografija Dobrote
6. Izrada baze podataka za zapošljavanje
7. Postavljanje spomen obilježja junacima bitke kod Lepanta u gradu Naupaktu-Grčka
8. Izrada i postavljanje biste Luki Brainoviću
9. Izrada i postavljanje biste Andriji Zmajeviću
10. Izrada i postavljanje biste Vladimiru Brajkoviću, u suradnji sa Bokeljskom Mornaricom i NZ Crnogoraca Hrvatske
11. Ljetovanje djece u Zagrebu
12. Opremanje redakcije izdavačke djelatnosti kompjutorskom tehnikom za izradu pripreme za štampanje.
13. Tiskanje knjige „Tin Ujević i Crna Gora“, u suradnji sa NZ Crnogoraca Hrvatske

VIJESTI IZ
VELEPOSLANSTVA
I KONZULATA

Poziv na glasovanje

Na izborima u Republici Hrvatskoj 25. 11. bira se 140 zastupnika iz deset izbornih jedinica, zastupnici za dijasporu čiji broj zavisi od ukupnog odziva birača, kao i osam zastupnika manjina u Hrvatskoj.

Generalni konzulat Republike Hrvatske u Kotoru, na temelju odredbe članka 97. alineje 1. Ustava Republike Hrvatske te članka 5., 6. i 80. stavka 2. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor („Narodne novine“, broj 111/99, 109/00, 53/03, 44/06 i 19/07), Odluke Predsjednika Republike Hrvatske od 15. listopada 2007. godine poziva birače, državljane Republike Hrvatske u Crnoj Gori, na izbore za zastupnike Hrvatskog sabora.

Birači s područja općine Herceg Novi mogu glasovati u dvorani Park u Herceg Novom, birači iz općine Tivat u domu „Gracija Petković“, dok će birači iz općina Kotor, Budva, Bar, Ulcinj i Cetinje glasovati u prostorijama Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Kotoru. Biralista su otvorena u subotu i nedjelju 24. i 25. studenog od 7 do 19 sati, navodi se u priopćenju generalnog konzula Boža Vodopije.

U Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Podgorici glasovati će birači sa područja općine Podgorica, kao i općina Nikšić i sjevera Crne Gore.

***Panorama Tivta uskoro
će biti posve drugačija***

NAKON 118 GODINA
KONTINUIRANOG RADA

Arsenal otišao u povijest

Rušenjem tivatskog Arsenala devetog studenog 2007. označen je početak izgradnje marine Porto Montenegro.

Mornaričko-tehnički remontni zavod „Sava Kovačević“ u Tivtu prestao je sa radom nakon punih 118 godina, proglašenjem svih radnika tehnološkim viškom i primopredajom novom vlasniku, firmi „Adriatic Marinas“ kanadskog milijardera **Petera Munka**.

Tako je i faktički zatvoreno jedno značajno poglavlje u povijesti Tivta i Boke, a u prošlost definitivno otišla djelatnost od koje je ovaj grad živio više od jednog stoljeća.

Ratna brodogradnja u Tivtu je počela 1889. godine kada je na zemljištu koje joj je za to namjenski poklonilo nekoliko tivatskih obitelji, Ratna mornarica moćne Austro-Ugarske monarhije izgradila novi Pomorski arsenal kao bazu i remonto brodogradilište za svoju flotu

na Južnom Jadranu. Razvojem Arsenala započinje i munjevit napredak samog Tivta, do tada malog ribarskog i poljoprivrednog mjesta, koje se izuzetno brzo, zahvaljujući novom brodogradilištu, pretvorilo u grad sa nizom sadržaja koje bi i danas poželjeli mnogi u Evropi.

Predivan veliki Mornarički park koga je u neposrednoj blizini Arsenala, u želji da uljepša okolinu brodogradilišta, 1892. podigao tadašnji komadant RM Austrougarske, admiral **Maximillian Daublesky von Sterneck**, i danas je jedna od najatraktivnijih i arhitektonsko-hortikulturno najbogatijih botaničkih bašti na Jadranu.

Tivat je u Austrougarskoj, godinu ranije, dobio i prvi orkestar, 1908. počinje sa radom i glinena industrija „Račica“, 1909. osniva se Gradska muzika i odigrava prva nogometna utakmica, a 1916. u pogon je puštena i prva električna centrala.

Zahvaljujući svom ratnom brodogradilištu, najmlađi bokeljski grad je već krajem 19. i početkom 20. stoljeća imao i tri pošte, telegrafsku vezu, carinarnicu, nove putove, vodovod, škole i zdravstvene stacionare, a u godinama koje su uslijedile nakon Prvog svjetskog rata, kao glavna baza ratne flote Kraljevine Jugoslavije, Arsenal i Tivat su nastavili svoj brzi napredak.

U tom periodu tivatski Arsenal se afirmira i kao jedino brodogradilište na istočnoj obali Jadrana osposobljeno da remontira podmornice, što se u brodogradnji smatra najvećim dostignućem i najsloženijim tehničkim poduhvatom. Remont podmornica kao specijalnost tivatskog MTRZ, karakterizirao je i naredna desetljeća njegovog rada, pa su naši i podmorničari stranih zemalja postali sastavni dio života samog Tivta.

Na tehnička dostignuća u brodogradilištu dvadesetih i tridesetih godina prošlog stoljeća, koja su svojom kompleksnošću nerijetko impresionirala i strance, nadograđivalo se ubrzano napredovanje okolne gradske i društvene infrastrukture Tivta, što se odražavalo na sve segmente života u najmlađem bokeljskom gradu gdje se već početkom dvadesetih godina 20. stoljeća daju prve kazališne i kino predstave, a grade se i objekti kulture poput Sokolskog i Doma „Jadranske straže“ 1930. i 1931. godine.

Nakon ratnih razaranja, Arsenal se obnavlja u socijalističkoj Jugoslaviji. Poslije Drugog svjetskog rata postaje glavno remontno brodogradilište njene vojne flote, ali i značajan proizvođač veoma složenih sredstava ratne tehnike.

Proizvođači i izvođači protivgrađne rakete i rakete za osvjetljavanje, pontonske mostove, brodske topove, mine, višecjevne bacače raketa i manje ratne brodove, Arsenal je bio, bez premca, najkompleksnije industrijsko poduzeće u Crnoj

Gori. Zlatno doba počelo je 1974. godine kada je Arsenal dobio mogućnost da, pored domaćih, remontira i strane ratne brodove. Radeći na više desetina brodova i podmornica RM SSSR, SAD, Libije i nekih drugih zemalja Tivćani su narednih godina ostvarivali vrtoglave profite koji su se mjerili desetinama milijuna dolara godišnje, Arsenal i grad su se razvijali izuzetnom brzinom, a standard žitelja Tivta bio je među najboljima u SFRJ.

Svemiru se počeo nazirati kraj početkom rata u bivšoj SFRJ i uvođenjem sankcija od kojih se MTRZ više nikada nije potpuno oporavio, pa je Vlada Crne Gore, na ideju i inicijativu Petera Munka, prije dvije godine donijela odluku da od remontanog brodogradilišta načini marinu za megajahte i ekskluzivni nautičko-turistički centar.

Konačni kraj došao je 30. lipnja ove godine kada je 472 radnika Arsenala formalno ostalo bez posla. Dva dana kasnije je kompleks tivatskog vojnog brodogradilišta preuzeo novi vlasnik – „Adriatic Marinas“ koji će ga koristiti narednih 90 godina.

Tako, nakon 118 godina, nestaje i osnovna djelatnost od koje je Tivat

Ratna brodogradnja u Tivtu počela 1889. godine kada je na zemljištu koje joj je za to namjenski poklonilo nekoliko tivatskih obitelji, Ratna mornarica moćne Austrougarske monarhije izgradila novi Pomorski arsenal

živio duže od stoljeća. Nestaje i dugi suživot Tivta i mornarica raznih zemalja koje su se smjenjivale u Boki od kraja 19. do početka 21. stoljeća. Sive siluete ratnih brodova i tamno-plavi trupovi podmornica nakon niza desetljeća više neće biti nezaobilazni dio panorame Tivta, jer će ih od svibnja 2009, kada ovdje bude završena prva faza Munkovog „Porto Montenegro“ vrije-

dna oko 150 milijuna eura, zamijeniti elegantni bijeli trupovi ekskluzivnih jahti svjetskog džet-seta. Dakle, točno 120 godina nakon što je na navoz Arsenala u Tivtu podignut prvi austrougarski ratni brod, u svibnju 2009. u marinu na mjestu MTRZ, uplovit će prva jahta kao vjesnik onoga što bi narednih desetljeća trebalo da bude osnovni nosilac razvoja Tivta – ekskluzivnog nautičkog turizma.

- Radujemo se što smo u prilici da zajedno sa vlastima i narodom Crne Gore, napravimo nešto novo i uspješno što će za ovdašnje ljude otvoriti veliki broj novih radnih mjesta, prilika za zaradu i razvoj, kazao je na preuzimanju Arsenala izvršni direktor „Adriatic Marinas“ **Oliver Corlette**.

Prema njegovim riječima, odmah će započeti ekološko čišćenje i sanacija lokacije Arsenala na kojoj će „Adriatic Marinas“ u narednih četiri godine izgraditi jedan novi mali grad – ekskluzivni nautičko-turistički centar i marinu za megajahte „Porto Montenegro“, vrijedan oko 600 milijuna eura.

- Pored čišćenja, počinje i postupak tzv. „nježnog uklanjanja“ djelova postojećih zgrada i objekata u kompleksu Arsenala. Dio tog materijala kasnije ćemo upotrijebiti pri izgradnji „Porto Montenegro“.

Nakon „nježnog uklanjanja“ počet će i konačno rušenje postojećih zgrada. Sama izgradnja novih objekata kreće odmah poslije Nove godine.

U narednih nekoliko mjeseci počet ćemo i sa otklanjanjem nanesa na dnu mora u Arsenalu, istakao je Corlette dodajući da ostaje vrlo ambiciozno postavljen plan, da prva faza „Porto Montenegro“ koja podrazumijeva 135 novih objekata među kojima dva hotela, nautičkog muzeja, tri pjacete i oko 200 vezova za jahte, bude gotova do svibnja 2009.

Siniša Luković

King, moj izbor!

www.ledo.hr

Tajne dobrotskog veza

Dobrota - mjesto u Boki okupano suncem i morem. Mjesto kapetana, brodova, ponti i mandrača, stoljećima je ispraćalo one koji su odlazili i dočekivalo one koji su dolazili, morem ili kopnom. Dobročanke, vrijedne i bogate žene, strpljivo su čekale svoje najmilije i tkale svoju priču.

Dobrotska nit vodi nas u dom naše sugrađanke **Nadežde Nade Radović** koja od zaborava čuva dobrotski vez - dobrotsku čipku.

Daleke 1964. godine, negdje u proljeće, u osnovnoj školi vodila je dramsku sekciju. Pripremali su komad za koji su bili potrebni kostimi. U grupi koju je vodila profesorica Nada Radović bio je i učenik **Željko Đurović**. Njegova mama, gospođa **Andica Đurović**, bila je voljna pomoći oko kostima.

Na njenom stolu - korpice sa ručnim radom. Dobrotska čipka. Nada Radović je zamolila da je nauči taj vez.

Prije godinu u Pomorskom Muzeju Crne Gore u Kotoru održana je njena izložba - prezentacija ručnog rada. Izložen je bijeli tekstil - suvremena izrada stolnjaka i drugih uporabnih predmeta, ali uvrešenih i oplemenjenih detaljima stare izvorne i tako dragocjene dobrotške čipke.

Posjećenost je bila velika, zainteresiranost za ovaj rad također. Bilo je priče i o pokretanju radionice u kojoj bi se svi zainteresirani mogli učiti dobrotskom vezu i tako ga sačuvati od zaborava. Međutim, nakon zatvaranja izložbe ostala je samo prazna priča. Upravo taj nemar doveo nas je ponovo u Dobrotu.

- Dobrotski vez je jedinstven u svijetu, priča nam Nada. Prema riječima don **Gracije Ivanovića**, nastao je u XII. stoljeću. Kao cije-

Dobrotski vez, jedinstven u svijetu, nastao je u XII. stoljeću.

Ni sunce ni sumrak ne dozvoljavaju rad, isključivo bijeli - bijelim koncem na bijelom platnu. Za jedan centimetar veza trebaju sati i sati

njeni rad, vez sam uzela od malo-brojni Dobročana koji su to blago čuvali u svojim škrinjama, bajulima, kredencama. Posebnu kolekciju vidjela sam u riznici crkve Sv. Eustahija u Dobroti. To je bilo 1958-59. godine kada me je gospođa **Anka Dabinović** odvela da vidim to bogatstvo.

Od XII. do XIV. stoljeća radilo se mnogo ali, nažalost, ništa nije

sačuvano, jer se radilo za posebnu namjenu - žene su radile za svoj umrli čas i sa njima u vječnost je odlazio i njihov rad.

Od XV. stoljeća naovamo radili su se radovi za ukrašavanje domova - tavaje, miljea, tablete za kantunale, koltrine... Radile su se i bluže, ukrašavale kragne i rukavi, marame, one dobrotške koje idu uz nošnju, ali samo rubni dio sa resama.

**Nadežda Nada Radović
sa svojim vezom**

Najstariji sačuvani primjerak je kapa koja se čuva u staroj pomorskoj obitelji **Zorana Radimirija**.

U riznici crkve Sv.Eustahija ima 54 rada, ponešto čuva crkva Sv.Mateja, katedrala Sv.Tripuna, a jedan divan oltarnik čuva se u crkvi na Mulu. To su radile sestre - gospođa **Andica Đurović** i gospođa **Pina Janković**. Kao poklon crkvi, taj oltarnik je postao posebna vrijednost crkve Pomoćnice krišćana poznate u narodu kao crkva Blaženog Gracije. Ovaj oltarnik se može vidjeti samo jednom godišnje i to na blagdan Blaženika. Ljudi iz ovoga kraja oduvijek su bili jako pobožni. Zavjetovali su se određenim svecima i blaženicima, nosili zavjetne poklone i tako od naših crkava stvorili svojevrstne muzeje koje treba čuvati i štovati bez obzira na pripadnost“.

Nada je radila prezentacije rozeta, zvonika... Zanimalo nas je koliko je teško napraviti jednu takvu čipku, koliko vremena je potrebno.

- Nekada je žena Dobrote imala puno vremena za rad. To je gospodski vez i radile su ga isključivo gos-

pođe u svojim domovima. Imale su sluge koje su obavljale kućne i baštenske poslove, a gospođe bi same ili u društvu svojih prijateljica sa kojima su dijelile istu sudbinu, vezle svoje čipke i u njih utkale svoje čežnje i svoje snove. Uvijek u određenom dobu dana, nikada sa previše ili premalo svjetlosti, jer ni sunce ni sumrak ne dozvoljavaju rad, isključivo bijeli - bijelim koncem na bijelom platnu.

Radile su na balkonu ili prozoru - sve dobrotške palače imaju balkone okrenute ka moru. Žene su govorile:“Radeći u mislima smo sa svojim dalekim“, dalekim a dragim. Nosile su u srcima i mislima sinove, braću, očeve, zaručnike, muževe...

Nauči se lako, ali raditi je teško. Za jedan centimetar veza trebaju sati i sati, nekada šest, nekada osam, nekada deset i više, zavisi od boda kojim se puni određeni motiv. Jedanput urađen motiv ne smije se ponoviti.

Vez krasi originalnost, jedinstvenost, neponovljivost. Treba ga sačuvati, nositi, vidjeti. Nemoguće je

prodati komad Dobrotške čipke. Može se samo pokloniti.

Dobrotška čipka znak je ovog kraja. Žene Dobrote su se udavale, odlazile u druge krajeve i sa sobom nosile čipku. Cetinje čuva Dobrotšku čipku, čuva poklone koje su Dobročanke davale kraljici Mileni. Čujem da Cetinje ima muzej bijelog veza. Mi ga nemamo. Imamo bajule pune tih dragocjenosti, ali muzej ipak nemamo.

Počela sam sa minijaturama. Pokucala sam na vrata likovne umjetnosti i mislim da sam svojim minijaturama ušla u taj svijet. Radila sam detalje sakralnih spomenika Boke. Bila je jedna izložba u Kotoru, druga u Tivtu. Kotorska, na žalost, nije bila popraćena TV zapisom, ali zato ona u Tivtu jeste.

Na moje iznenađenje, moje čipke se nalaze i na internetu. Tko je to uradio ne znam, ali znam da ljudi dolaze iz Amerike i interesiraju se za moj rad. Po njihovom mišljenju, a nadam se i mnogih drugih, tako nešto trebalo bi da se nalazi u muzeju“.

Zanimalo nas je i da li postoji zainteresiranost žena za ovaj rad sada.

- Dr. **Miloš Milošević** je preporučio da se dragocjenosti zaštite kao izvorni radovi Dobročanki. Godina je prošla, a nitko nije pokrenuo otvaranje radionice u kojoj bi se učilo, radilo, stvaralo i čuvalo bogatstvo. I onaj mali kružić koji je u centru, jako je vrijedan bez obzira što je sve ono oko vrijeme pojelo.

Ako ja ne prenesem ovo znanje, umijeće, ono će sa mnom otići.

Sedam godina pripremala sam izložbu. Moja učiteljica Andica je umrla, ja otišla u mirovinu i ponovo se počela družiti sa platnom. Puno rada i puno truda treba uložiti. Te muke koje sam ja prošla možda moji učenici ne bi, jer bi radili i svoje znanje prenosili odmah dalje.

Ne prenesemo li ovo znanje, bit će to veliki gubitak za naše kulturno blago“.

Nadežda Nada Radović i sada u Dobroti veze, priprema novu izložbu dobrotške čipke sa nekim novim motivima Boke. **Dolores Fabijan**

HPD „Zvonimir“

Luminacija muljanske obale i pucanje mužara, večeri 02.09.1938, objavili su početak svečanosti, a Seoska glazba iz Škaljara ophodom kroz mjesto otvorila je „Zvonimirovo“ jubilar-no slavlje.

Poslije svečane pontifikalne Mi-se, koju je predvodio biskup Mons. Pavao Butorac, a glazbeni dio vodio zbor „Zvonimir“, u subotu 3. rujna 1938. godine održana je u društvenim prostorijama svečana sjednica jubilarca. Dvorana je bila puna članova i prijatelja HPD-a » Zvonimira », a istoj je prisustvovao i preuzvišeni biskup Mons. Butorac. Sa nekoliko pozdravnih riječi sjednicu je otvorio predsjednik Anto Marović, koji je potom dao riječ tajniku g. Graciji Jankoviću. U svom govoru g-din Janković je iznio historijat društva, njegov rad i uspjehe, odavši počast zaslužnim umrlim članovima i zahvalivši svima živima koji rade na održavanju i podizanju Društva Svoj govor g. Janković je završio poklikom Nj, Vel. Kralju Petru II, koji su prihvatili svi prisutni, a Seoska glazba osvirala je državnu himnu. Potom se kliknulo g. d-ru Mačeku, a glazba je otvirala » Lijepu našu. » .

Pri kraju sjednice » Zvonimiru » je čestitao jubilej i pohvalio rad njegovih članova preuzvišeni biskup Mons. Butorac, koji se ujedno, sa nekoliko odlučnih riječi osvrnuo na tendenciozno pisanje tiska, koji je, baš uoči muljanskih svečanosti objavio o njima neke neistine. Govor preuzvišenog biskupa bio je popraćen pljeskom. Zatim su svi prisutni bili počašćeni.

Poslije podne dočekana su društva crkveni pjevački zbor » Sv. Jerolim » iz Herceg novoga, CPZ »

Kako je Hrvatsko pjevačko društvo „Zvonimir“ na Mulu 3. rujna 1938. godine proslavilo pedesetgodišnjicu svoga postojanja i plodnog kulturnog i nacionalnog rada

Sv. Tripun » iz Kotora i hrvatsko pjevačko društvo » Tomislav » iz Škaljara, koja su došla da uveličaju » Zvonimirovu » svečanost. Sva ova društva priredila su uveče na obali vrlo uspješni koncert. Svi pjevači su poslije svake otpjevanje točke bili toplo pozdravljeni od pučanstva, koje je došlo u velikom broju iz Kotora i svih okolnih mjesta. U večernjem programu sudjelovala je i Seoska glazba. Mjesto je bilo vrlo lijepo osvijetljeno. S vremena na vrijeme paljen je vatromet uz pucanje mužara .

» Zvonimir » je prigodom svog jubileja primio mnogo čestitaka i priloga kako iz Boke, tako i iz cijele zemlje. Sjetili su ga se i Muljani iz inozemstva. Članovi i prijatelji Društva ukucavali su preko cijelog dana spomen – čavle u naročitu ploču koja će ostati kao trajan spomen na » Zvonimirov » jubilej.

Rad ovog 50 godišnjeg Društva nije bio ograničen samo na usku sredinu u kojoj je » Zvonimir » nikao i u kojoj su ga požrtvovano i marno održavale u životu generacije vrijednih ljudi, zauzetih teškim radom za koru svagdanjeg kruha, nego se taj rad često manifestirao u mnogim prilikama i po cijeloj Boki, pa čak i izvan nje. Ali, više od svega, povodom » Zvonimirovog » jubileja, treba imati pred očima pohvalna kulturna pregnuća radinih i na životne teškoće vičnih Muljana, koji su, kraj mučnog dnevnog rada i probdjevenih

noći na moru, uvijek nalazili vremena da se nadju okupljeni na njivi kulturnog i prosvjetnog djelovanja, i da, pod vrlo teškim okolnostima, svakim svojim javnim nastupom požanju zasluženu pohvalu i priznanje. Zašto ova pedesetgodišnjica pjevačkog udruženja u malom i siromašnom Mulu dobija naročiti značaj, mnogo veći no što bi ga, pretpostavimo, imao 50 - godišnji jubilej jednog gradskog društva koje, u svojoj široj, prosvijećenoj i ekonomski snažnoj sredini, ima svakako mnogo više uvjeta da se razvija i održi kroz toliko decenija

Ličnost koja je stvorila tehničke i materijalne uvjete i dala odlučan zamah glazbenom razvoju mladih na Mulu, bio je don Anton Kosović (1834 – 1911). On je kao župnik djelovao na Mulu od studenoga 1867. god. do konca 1903. god, dakle punih 36 godina. Pored niza neophodnih preinaka koje su obezbijedile prostor za rad i orgulje, Kosović je tražio glazbenike koji će mladima pružiti dobru i sistematsku obuku. Kada su 13.01.1888. god. postavljene orgulje u crkvi, omogućeno je formiranje zbora. Za kratko su pokušali sa mladićima raditi kotorski orguljaši Zanuttini i Bosotti, ali bez rezultata.

Glazbeno nadareni a po nasljednoj tradiciji, odani gajenju vokalne glazbe, Muljani su s ljubavlju očuvali svoje pjevačko društvo kroz

HPD „Zvonimir“ u Dubrovniku, 1926

punih pedeset godina, sve do onoga dana kada je otac Konrad Ebert (padre Corrado), upravitelj samostana sv. Nikole u Prčanju, mjeseca svibnja 1888. godine, u kući pok. Špira Jankovića, okupio na dogovor muljanske pjevače i tako udario temelje današnjem » Zvonimiru ». Pod vrijednom dirigenteškom rukom oca Konrada Eberta skup mladih pjevača razvijao se u sve bolji i usklađeniji zbor, oko koga se postupno okupljao i sve veći broj članova pomagača. Njegovim zalaganjem zbor gostuje gotovo u svim mjestima Boke, gdje veliča najsvečanije mjesne svetkovine crkvenim a malo kasnije, i svjetovnom pjesmama.

Zbor je prvi put nastupio u crkvi bl. Gracije. Godine 1889. muljanski pjevači nastupili su dva puta na Prčanju, i 15. svibnja 1892. godine, na zavjetnoj svečanosti u Perastu. Zbor je nadahnutim pjevanjem poženio do tada najveći uspjeh. Slijedili su sve češći javni nastupi, naročito prigodom crkvenih svečanosti, kao u Bogdašićima, Djurićima i u drugim mjestima.

Otac Konrad, sretan što je poženio plodove uložnog truda i što je njegov zbor stekao zavidno priznanje svih Bokelja, 1896. godine,

po svom uzvišenom pozivu, uz neopisivo žaljenje svih mještana, napušta » Zvonimira » i kao misionar odlazi u Kinu, gdje u dubinama Velikog Oceana završava svoj mučenički život 5.kolovoza 1900. godine.

1896. Društvo je priredilo vrlo uspješni koncert u Hercegovom. Slijedeće godine zbor je u Kotoru, u crkvi sv. Duha, otpjevao staroslavensku misu, a slijedećeg dana u dvorani » Dojmi » održao veliki koncert. U društvu je od 1890. god. postojao i orkestar sa 21 sviračem koji je u » Hrvatskom domu » u Kotoru 1898. godine priredio koncert i ponovio ga iste godine na Prčanju.

Desete godine po osnutku, Društvo je posvetilo svoj barjak (hrvatsku trobojnicu sa natpisom H.P.D. » Zvonimir » - Muo - 1899). Barjaku su kumovali pok. prof. Tripo Simović i g-dja Andjelija, supruga g. Prof. Bogdana Petrovića. Tadašnja društvena uprava bila je sastavljena ovako : predsjednik Ferdinand Petović, potpredsjednik Petar Janković, tajnik Petar Simović, blagajnik Tomo Pasković, arhivar Ilija Marović i zborovodja Anton Ridjanović. Prvi barjaktar bio je Marko Pasković. Društvo je uzelo za svoju slavu

dan 17.rujna, kada je tjelo bl. Gracije preneseno iz stare crkve sv. Kuzme i Damjana u novu crkvu Pomoćnice Kršćana.

Svoj prvi koncert izvan Boke »Zvonimir« je održao u Dubrovniku, na Stradunu 1902.godine.

1906. god. nabavljene su tamburice pa se prelazi na lakši vid muziciranja. Osim toga, brzo se prešlo i na rad sa diletantskom grupom i jednočinkama, pa je otvorena i plesna škola, tako da na priredbama nije ni moralo biti samo horskih točaka.

U periodu od 1906 pa do 1924. god. u društvenom arhivu danas nema nikakvih podataka o radu Društva. Tome su krive ondašnje političke prilike i nastali rat. Od 1924. godine » Zvonimir » je priredio nekoliko uspješnih javnih nastupa po Boki i sudjelovao u raznim proslavama i priredbama. Svaki njegov nastup bio je jedan uspjeh više

4. i 5. listopada 1924. god. proslavljena je 25 – godišnjica posvete društvenog barjaka. Proslavu je Društvu čestitao Kralj Aleksandar I. 1925.godine » Zvonimir » postaje članom APD » Obilića » iz Beograda, a 1926. godine » Zvonimir » imenuje » Obilića » svojim članom.

Ilko Marović

TIVAT KROZ VRIJEME

Priče iz požu

Crkvice Sv. Marka, Sv. Ivana, Sv. Mihovila u Tivtu, Sv. Jakova u Lastvi, Sv. Lovrijenca u Lepetanima, srednjekovne kao i Sv. Srđ, podignute su željom i trudom pojedinaca. Tragovi su tu i danas, iako je neke pregazilo vrijeme...

Turisti iz svih krajeva svijeta dolaze u Boku Kotorsku, gdje ih općini rijetko viđena ljepota krajolika. Kada krenu zavirivati u davnašnje crkve, s nevjericom prate priče o njihovom nastanku i bogatstvu umjetničkih i dragocjenih predmeta. Sve su to u dalekoj prošlosti stvarali sami Bokelji, zaljubljeni u svoj kraj. Svoju odanost rodnome kraju najbolje su iskazivali čestim legatima, bez kojih se danas ne bismo toliko hvalili. Ali, ta vremena su prohujala, pa možemo samo da se toga prisjetimo, zahvaljujući neodoljivim pričama skrivenim u požutjelim arhivskim spisima.

Na Đurđevom brdu u Tivtu, nekadašnjem Crnom Platu, na jednoj ploči naknadno umetnutoj iznad ulaznih vrata srednjekovne crkvice Sv. Srđa, Sv. Nikole i Sv. Dimitrija stoji natpis: EgoAbelinus Diaconus filio Bergolini fratrisque mei, edificavimus hoc templum ad honorem Sancti Sergii et Sancti Nicolai et Sancti Dimitri“. Dvojica braće bili su ktitori ove crkvice koju su podigli u čast Sv. Srđa, Sv. Nikole i Sv. Dimitrija. Tvrdi se da je natpis iz IX. stoljeća. Dakle, od najstarijih vremena ljudi – pojedinci, stvarali su djela koja su ostavila duboke tragove.

Crkvice Sv. Marka, Sv. Ivana, Sv. Mihovila u Tivtu, Sv. Jakova u Lastvi, Sv. Lovrijenca u

Lepetanima, srednjekovne kao i Sv. Srđ, svakako su podignute željom i trudom pojedinaca, u ovom slučaju kotorskih patricija, za svoju dušu i dušu svojih obitelji. Tragovi su tu i danas, iako je neke pregazilo vrijeme...

Crkvice Sv. Antuna u Kalimanju prkosi vremenu i dalje priča o kralju Tvrtku, znamenjima kotorskih plemićkih obitelji i svom, možda, tvorcu, obitelji Paskvali – Pima. Teško je danas govoriti o Tivtu u ranom srednjem stoljeću, na osnovu malobrojnih izvora. Međutim, za novija stoljeća postoje pisani izvori koji nepogrešivo otkrivaju nastajanje i ukrašavanje crkava. Dešavalo se to, uglavnom, zahvaljujući donacijama, legatima, priložima i velikodušnosti dobrostojećih Boke-lja, najviše onih koji su desetljećima bili izloženi surovim čudima mora. Naime, do kraja XVIII. stoljeća trgovina i pomorstvo Boke doživjeli su puni procvat, kao i obitelji i pojedinci posvećeni pomorstvu. Kada je Tivat toga doba u pitanju, u lancu međusobnih gospodarskih odnosa bili su Kotorani, Dobročani i Prčanjani koji su držali i tivatsku zemlju i, donekle, tivatsko pučanstvo na svojoj zemlji. U tom lancu uzimanja – davanja nastajao je Tivat i ponešto vrijednih starina. Tako su Lukovići, prčanjska obitelj, došli u

Pogled sa zvonika

tjelih spisa

crkve Sv. Antuna

Tivat krajem XVIII. stoljeća, kupili (ili naslijedili) posjed prastare kotorske obitelji Buća. Posjedovali su ljetnikovac na Pinama čiji je dio i danas sačuvan, kao i veliki zemljišni posjed koji je putem darovnice konta Antona Lukovića došao u posjed austrijske mornarice za gradnju tivatskog Arsenala i tivatskog parka 1888. godine.

Treba istaći jedan mali doprinos konta Tripa Lukovića crkvi Sv. Antuna Padovanskog u Tivtu. Svojim je testamentom od 11. siječnja 1834. godine prepisao toj crkvi srebrni svijećnjak (lamoada d argento) u vrijednosti od 40 talira i to tako da, poslije njegove smrti, njegovi nasljednici predaju svijećnjak parohijalnoj crkvi. Tripo Luković je u međuvremenu preminuo, pa se na osnovu sudske odluke 7. veljače 1840. pristupilo izvršenju njegovog testamenta. Tim povodom u općinskom uredu u Tivtu našli su se Tripo pok. Pera Staničića, Nikola pok. Mata Matkovića, Tomo pok. Iva Vuksanovića i Stijepo Božov Pinjatić, predstavnici i administratori mjesne crkve Sv. Antuna Padovanskog, kako bi zajedno, preko općinskog pisara Špira Zmajevića, zatražili preuzimanje legata za crkvu. Dana 25. srpnja iste godine austrijske vlasti u Kotoru povoljno su riješile molbu i ovlastile predstavnike tivatske parohijske crkve da mogu primiti legat i unijeti ga u registar prihoda spomenute crkve. Službenu kopiju akta crkva je dobila 1. kolovoza 1840.

Nisu propuštali ni Tivćani manje imućni od konta Lukovića da u svoj testament unesu dar tivatskoj parohijalnoj crkvi. Tako je Pretura iz Kotora (Pretura politica di Cattaro) javila tivatskom načelstvu (Sindicato del Teodo) da je vlada 19. ožujka 1845. odobrila preuzimanje legata pok. Anđe, žene Filipa Pavovića iz Tivta. Legat se sastojao u iznosu od 15 talira koje je ona testamentom prepisala crkvi.

Prije skoro dvije stotine godina u Tivtu, o crkvenim blagdanima koji su se slavili češće i svečanije nego danas, prolazile su procesije kroz čitavo mjesto. Naravno, trebalo ih je prijaviti vlastima, kao i rutu kojom će se procesija kretati. Tako je 30. kolovoza 1839. mjesni glavar Ilija Jozov Golub uputio Preturi podatke o pravcu kretanja procesije u povodu sv. Dana Uznesenja (il giorno dell Assunzione). Procesija je trebalo da krene iz crkve Sv. Antuna putem koji vodi ka moru, da se sa ponte od Pakova u Kalimanju uputi ka Seljanovu, što je bio običaj svih 24 godine unazad; došlo bi se do granice tivatske

općine, odnosno do Ponte Seljanova. Pošto je to bilo naporno za starije osobe, organizatori procesije tražili su, kao svih godina unazad, dozvolu od braće Verona, Toma i Nikole, da procesija prođe kroz njihov „portun“ i dalje, njihovim privatnim putem prema Sv. Neđelji; otuda do mjesta Gomilice; od Gomilice do Mrčevca, tj. potoka Tripetino, idući južnom njegovom stranom do Kragujeva u državnom vlasništvu; dalje između toga terena i zemljišta u vlasništvu Petra Beskuće, također zvanog Kragujevo; odatle morskom obalom do ponte Kalimanja i nazad u crkvu.

Glavar Tivta pismeno je predočio i rutu za procesiju u slavu dana Sv. Marka. Procesija je kretala iz crkve ka Morovom brdu, da bi skrenula kod Sv. Srđa, zatim kod Sv. Šimuna; odatle kod Sv. Ane i spustila se u pravcu parohijalne crkve. Ova procesija, objašnjavao je glavar, ne bi mogla biti duža zato što bi bilo teško prelaziti preko općinskih međa. Procesije za Veliki petak i Tjelovo ograničavale su se na obilazak oko parohijalne crkve.

Ni sa procesijama nije uvijek išlo glatko. Procesiju su činili ljudi, a ljudi su imali svoje razloge da prekrše dogovor. Naime, ondašnja Pretura je u svom uredu u Kotoru precizno propisivala granice do kojih se procesije smiju kretati. To su znali i glavar i vijećnici iz Lastve, kao i njihov kanonik Matulić. I Lastovljani i Tivćani znali su da granicu – potok Seljanovo, ne smiju preći. Desilo se, međutim, da su ujutro 8. lipnja 1840. Lastovljani prešli tu granicu, pa su Tivćani sa svih strana navalili da ih spriječe, a Lastovljani se nisu ustezali od uporabe pogrdnih riječi na račun Tivćana. Kako smo saznali, procesija iz Lastve trebalo je, prema dogovoru, da se kreće ka mjestu Glave. Jedan Lastovljanin je Špiru Zmajeviću, koji je pokušao da smiri situaciju, dobacio da se pokaže i izazvao ga na dvoboj. Bilo je potrebno da se pozovu rondari, seoske straže, kako bi nadgledale dalju situaciju. Izjavu Špira Zmajevića o ovom nemilom događaju potpisali su Tivćani: Niko Tomov Sindik, Đuro Tripov Radošević, Ivo Pavov Odžić, Miho Andrić, Đuro Matov Tripović i Šime Đurov Andrić. Spomenuti detalji predstavljaju male, ali zanimljive isječke društvene povijesti staroga Tivta. Smatramo da ima čitalaca koji se vole prisjećati minulih vremena i staroga Tivta; dragog pomorskog mjesta u kojemu su se svi poznavali i jedni drugima o crkvenim blagdanima u kuću svraćali.

Anita Mažibradić

Crkva Sv. Mihaila

Za života brate za života

Prošli su Svi sveti, prošao je Dan mrtvih. Bog nas je obdario lijepim vremenom, te je svatko od nas barem jednom posjetio svoje drage po grobljima. I one bliže i one dalje.

Grobovi su nakićeni cvijećem koje je, nažalost, prvi mraz već dotukao. Navečer groblje plijeni svojom tišinom i odaje neki mistični znak života u plamenu cvijeća i lampiona. Sjećanje na one koji su stazu života završili prije nas.

Zašto to nije barem slično svaki dan, a ne samo na blagdan Svih svetih? Da, nemamo vremena, niti sredstava, a ni Svi sveti ne bi bili Svi sveti kad bi bili kao svaki drugi dan. Dobro je, dakle, i lijepo da je taj dan osobiti znak sjećanja i zahvalnosti i molitve. Dobro je da bar toga dana ili tih dana obidemo, pohodimo i sjetimo se pokojnika. Ali, nameće se jedna druga misao koja istovremeno smiruje i uznemiruje; nekoliko pitanja i tvrdnji koje je zapisala Ana Maria Rabatte, a glase ovako:

“Želiš li usrećiti nekoga kome želiš mnogo dobra, učini to danas, za života, brate, za života.

Želiš li darovati cvijet, daruj ga danas s ljubavlju,

Lijepo je ovo što se događa oko Svih svetih, ali je tužno ono što se događa u međuljudskim odnosima. Stariji su tako često prepušteni samima sebi, odbačeni, vrijeđani, „ni u što se ne razumiju“ i „ništa ih se ne tiče“... A na sahrani, „silna bol i žalost“

za života, brate, za života.

Želiš li reći Volim te svojim ukućanima, prijatelju bliskom ili dalekom,

reci to

za života, brate, za života.

Ne čekaj dok ljudi umru da im očituješ dobrotu, da osjete tvoju ljubav,

za života brate, za života.

Bit ćeš veoma sretan naučiš li dijeliti sreću svima koje poznaješ, za života, brate, za života.

Umjesto cilja da posjećuješ groblja, umjesto da puniš grobove cvijećem,

ispuni srca ljubavlju,

za života, brate, za života.”

Kada bismo ove riječi ostvarivali dok su naši bližnji živi, onda bi sjećanje na dane oko Svih svetih

bilo posve drugačije.

Na grobu pokojnika mnogi se susretnu sa osjećajem nemoći, ako su iskreni, i sa grižnjom savjesti. Teško je pitanje: što smo promašili učiniti onima čija smo groblja posjetili?

Zaboli neiskrenost i licemjerje i ponašanje onih koji sahranjuju osobu koja je uistinu zaslužna i trebala biti poštovana i treba biti oplakana, a u životu je silno patila baš radi nepažnje, prezira, osjećaja suvišnosti do potpunoga ignoriranja, pa i želje da što prije umre.

Lijepo je ovo što se događa oko Svih svetih, ali je tužno ono što se događa u našim međuljudskim odnosima. Stariji su tako često prepušteni samima sebi, odbačeni,

*Ne čekaj dok ljudi umru
da osjete tvoju ljubav*

vrijeđani, isključeni iz zajedništva i tako puno puta im je dano na znanje da se „ni u što ne razumiju“ i da „ih se ništa ne tiče“ i posve im je jasno da su smetnja na nečijem životnom putu. A na sahrani „silna bol i žalost“ radi odlaska. Zašto nemamo snage sebi priznati da je tako i zašto nemamo snage na sahrani reći istinu da je sreća i za onoga kojega sahranjujemo i za njegove najbliže da je otišao sa ovoga svijeta. A eto, i njegov grob je za Sve svete okićen i zapaljena svijeca. Da li je to svjetlo koje uistinu rasvjetljuje ili svjetlo koje barem pobuđuje na pokajanje i na ispit savjesti: što smo za života propustili učiniti za toga pokojnika? Treba štovati mrtve, ali treba živjeti život sa živima.

Naše vrijeme je do te mjere opterećeno da se osjeća da je društvo u raslojavanju. Obitelj je u rasipanju. Ljudi se osjećaju osamljeni. I ono malo što je zajedno, često je opterećeno međusobnim sukobima i neprihvaćenostima. A doći će čas kada ćemo svi na jedno od tih groblja biti smješteni na počinak u nadi Uskrsnuća. Hoće li se netko i nad našim grobom zamisliti što su nam propustili dobra učini-

ti pa počivamo u žalosnom grobu?

Poruka je stoga iz razmišljanja Ane Marije Rabatte posve jasna: Za života, brate, za života! Ne mogu usrećiti nekoga nakon smrti osim svojom molitvom. Ne mogu nikog darovati nakon smrti osim svojom molitvom. Ne mogu na grobu govoriti volim te, osim samo molitvom. Ne mogu čekati smrt da bih dokazao ljubav, osim samo molitvom. Ne mogu učiniti sretnim i podijeliti sreću na groblju, osim samo molitvom i ne mogu postaviti cilj svoje životne angažiranosti posjećujući groblja osim molitvom. Da, ali me hvata strah da ono veliko mnoštvo koje je ovih dana prošlo grobljima ne zna moliti. Stoga se bojim i za život na ovoj zemlji i bojim se za život mnogih na drugome svijetu. Ovdje nisu primili ljubav, a onamo ih ne prati molitva. To je dilema i to razara srce, jer je sve više onih koje posjet grobljima uvrštava među ljude običaja uz uobičajenu frazu „takav je red“. Ne! Umjesto da cilj bude posjećivati groblja i ispunjenje cvijećem, neka cilj svih nas bude ispuniti srca ljubavlju i molitvom, ali zapamtimo: Za života, brate, za života!

Tragovi

Svetkovinom Svi Sveti 1. studenoga slave se svi sveci. U povijesti se spomen mučenika, zajednički različitim crkvama, počeo slaviti od IV. stoljeća. Prvi tragovi općeg slavlja svih svetih zabilježeni su najprije u Antiohiji i to u nedjelju nakon Duhova. Papa Grgur III. (731-741) premjestio je ovaj blagdan na 1. studenoga. U vrijeme Karla Velikog blagdan je već bio izuzetno proširen, a kralj Luj Pobožni proglasio ga je 835. zapovjedanim blagdanom. Proglas o tome izdan je na zahtjev pape Grgura IV. uz pristajanje svih biskupa. Među narodom, ovaj blagdan se povezuje s obilaskom groblja i spomenom na mrtve.

Spomen svih vjernih mrtvih ili Dušni dan obilježava se dan kasnije, 2. studenog. Nastao je inicijativom sveca, benediktinskog opata iz Clunyja, svetog Odilona. Preko benediktinaca blagdan se proširio po Europi, a Vatikan ga je službeno potvrdio 1311. Uz spomen-dan vjernih mrtvih, kao i za dan Svi Sveti, običaj je obilazak grobova i paljenje svijeca za pokojne.

IZ KOTORSKOG ARHIVA: O TOME KAKO SE GORU I
PROBLEMI U GRADU NE MOGU RIJE ITI ZA JEDAN DAN

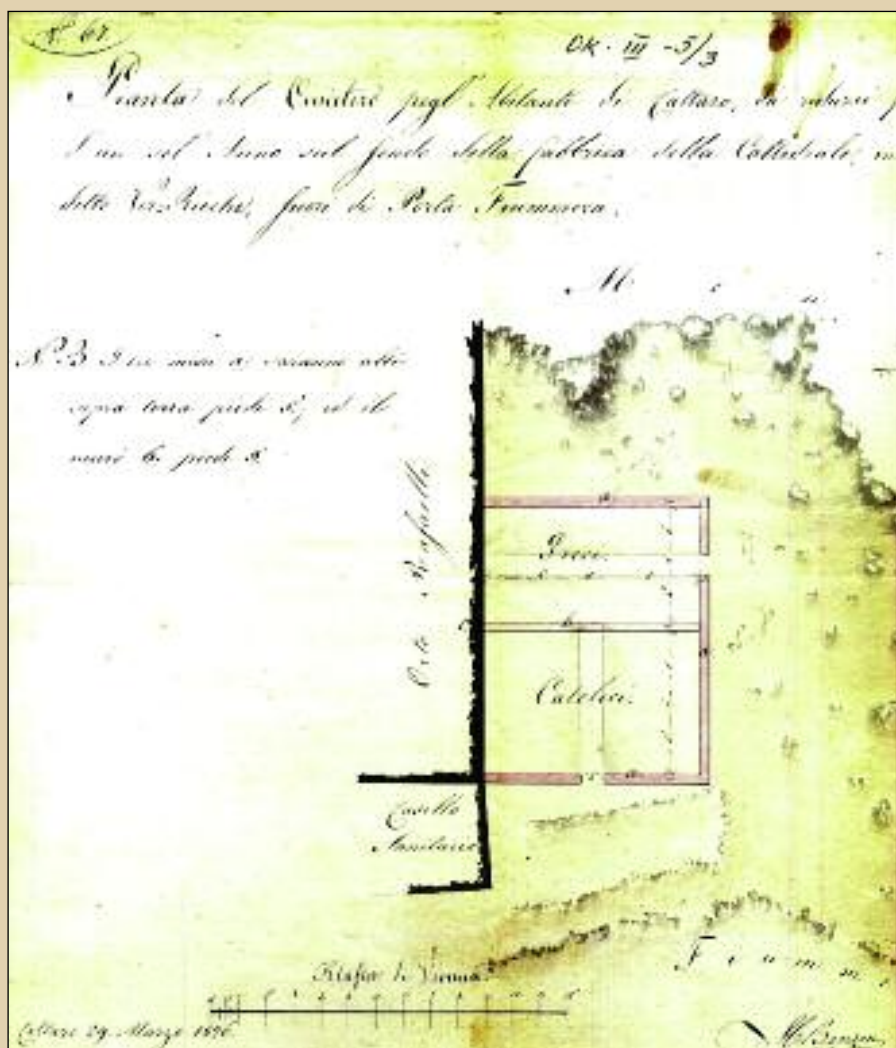
Treba vremena...

Iza nas je jedan od značajnijih datuma za rimokatolički živalj, 01. 11. – Svi Sveti. Došli smo na ideju da bi za ovaj broj Glasnika bilo zgodno naći neki dokument koji bi se dotakao te ili slične teme. Naravno, kako to obično biva, u Arhivu se stvari nikada ne odvijaju na željeni način i željenom brzinom. Naišli smo na veliki broj dokumenata koji su se ticali groblja, pokapanja mrtvih i praksi koje su se primjenjivale u Kotoru tijekom nekoliko posljednjih stoljeća.

Još 1768. godine mletački Magistrat za sanitet svojom Terminacijom uveo je zabranu pokapanja u Starom gradu

Naime, već 1768. godine mletački Magistrat za sanitet svojom Terminacijom uveo je zabranu pokapanja u Starom gradu, nakon koje je uslijedila i zabrana izvanrednog providura (originalni dokumenti se nalaze u Biskupskom arhivu u Kotoru), ali se malo tko toga pridržavao. Tako u fondu

DEBOF (Spisi francuske kraljevske generalne delegacije Provincije Boke Kotorske) u godini 1807. nailazimo na dokument o sahranjivanju mrtvaca u blizini crkve sv. Luke, na groblju okruženom kamenim zidom. Iste godine pokrenuta je i inicijativa da se pravoslavno groblje premjesti na odgovarajuću lokaciju u Škaljarima (nismo sigurni da li se misli na današnje groblje, ili pak, na neki drugi lokalitet). U nizu dokumenata fonda OK (Općina Kotor), u periodu od 1817. pa do kraja 19. stoljeća vidimo da je ova tema bila dugo bila predmetom razmišljanja u Upravi grada Kotora. Godine 1817. u fascikli OK I-68, nalazimo podatak da se za pokapanje katoličkog življa koristilo groblje u blizini crkve Gospe od snijega na Tabačini (novoobnovljena kapelica). Sedam godina kasnije, točnije 1824, imenuje se Komisija, sastavljena od članova obje vjeroispovijesti, za utvrđivanje lokacije i izgradnju novog groblja izvan zidina Starog grada. Već 1826. godine imamo niz dokumenata koji ističu potrebu da se olovom zaliju grobovi u crkvama unutar Starog grada u kojima se redovno vršilo pokapanje umrlih (Sveta Klara, Sveti Luka, Sveti Duh, Sveti Franjo, Sveti Nikola, Gospa od zdravlja). U fascikli V fonda OK (1832-1834.) nailazimo na kratku napomenu da je već postojalo kotorsko groblje u Škaljarima, iako sami dokument, koji bi specificirao lokaciju u Škaljarima, nije bilo moguće naći. U fascikli iz 1889. godine pak, iz istog fonda, naišli

smo na dokument o Komisiji koja je imala obvezu pregledati zemljište za izgradnju groblja za selo Škaljari, koje bi se trebalo nalaziti južnije od gradskog groblja. Također na katastarskim mapama za KO Škaljari, po snimanju iz 1837. godine, nailazimo na već ucrtana gradska groblja koja i dan danas postoje.

Dakle, zaključak bi mogao biti da je ovo pitanje dugo vremena bilo gorući problem u Gradu. Vjerojatno su razlog bile česte zarazne bolesti koje su odnosile veći broj života, te je grobove u Gradu trebalo otvarati mnogo češće nego što je to dozvoljeno, što bi onda utjecalo na zdravlje ostalog pučanstva. Već spomenuta Komisija očigledno nije imala nikakvu izvršnu vlast, već savjetodavnu, tako da je, i pored njenog

rada, jedan broj pokojnika sahranjen unutar zidina Starog grada.

Također, u našoj građi nalazimo i slučaj opiranja jednog svećenika ideji da se groblja izmjesti izvan Grada. Naime, njegovi argumenti su bili da u vrijeme jakog nevremena nije moguće ni otvoriti ni zatvoriti kapije Starog grada, a pored toga u periodima sukoba između Crnogoraca i Kotorana, pogrebne povorke bi mogle biti čestim plijenom Crnogoraca koji bi čak i svećenika ubili, a pokojnika ostavili nepokopanog.

Bilo kako bilo, groblje je ipak premješteno iz Starog grada, tako da nam sada ostaju samo nadgrobne ploče u kotorskim crkvama kao svjedoci da je Stari grad bio jedna potpuno zaokružena cjelina gdje se

životni ciklus zatvarao (tu se rađalo, živjelo i na kraju pokapalo).

Ovo istraživanje je potvrdilo našu priču da se niti jedna vladavina nije mnogo bavila samim položajem i uvjetima života pučanstva, već prvenstveno svojim geostrateškim, trgovačkim i drugim interesima. Danas sve češće ljudi kažu „... eh, za vrijeme Austrije nije bilo tako, točno se znalo...“, a da li je stvarno bilo tako? Kako nam govore arhivska dokumenta, svaka država misli prvo na sebe, a tek onda na svoje pučanstvo, samo što je to nekad očigledno; a nekad imate privid da država misli samo na vas, a nekad da vas je potpuno zaboravila. Treba vremena...

**Joško Katelan
Borivoj Jovanović**

O zanimanjima i djelatnostima

Najveći broj Budvana zabilježen je u pomorskoj djelatnosti (isključivo kao obični mornari), zanimanju koje je u istočnojadranskom priobalju imalo višestoljetnu tradiciju, a mletačka država i Grad oduvijek imali dovoljno mjesta za njihovo trajno zapošljavanje. Brojni Budvani spominju se i kao obnašatelji raznovrsnih obrtničkih djelatnosti. Ponajprije je riječ o zaposlenicima u mletačkom arsenalu (droidjelci, graditelji brodova, izrađivači brodske opreme) – tada zasigurno vodećem vojno-pomorskom kompleksu na Sredozemlju. Većina

Struktura zanimanja iseljenika iz Budve, načinjena na osnovi oporuka, potpuno se uklapa u opće pokazatelje profesionalnih djelatnosti većine pripadnika hrvatske zajednice u Mlecima

ostalih zaposlena je u sitnoobrtničkim zanimanjima (obučari, bačvari, izrađivači jedara i sl.), a takvih obrtnika bilo je u gradu na laguna-ma vrlo mnogo pa ta zanimanja

nisu nudila mogućnosti za stjecanje znatnijeg kapitala. Osim u često spominjanim zanimanjima pomorskog i obrtničkog obilježja, budvanski se iseljenici javljaju i kao drža-

vni službenici (glasnici, čuvari u arsenalu), duhovne osobe (svećenici) te kućna posluga (isključivo žene).

Obrtnici

Iščitavanje spisa pojedinih mletačkih magistratura pruža nam mogućnost za detaljnije utvrđivanje načina života i profesionalne aktivnosti iseljenika. Tako je, primjerice, nekoliko zanimljivih podataka sadržano u spisima udruge mletačkih proizvođača i trgovaca tjesteninom i slasticama (Arte dei frittoleri). Godine 1748. spominje se kao pristupnik udruzi budvanski iseljenik **Ivan Krstitelj**, stanovnik i djelatnik u župi S. Maria Mater Domini u predjelu S. Croce. Od kraja 60-ih do kraja 90-ih godina XVIII. stoljeća jedan od vodećih članova udruge "frittolera" bio je brački iseljenik Ivan (Zuanne della Brazza). Tijekom toga vremena u više je mandatnih razdoblja zauzimao najvišu dužnost (gastald) u udruzi (1767., 1776., 1780., 1784.-1786., 1789., 1792.-1793., 1795.-1797.), a u vrijeme njegova obnašanja predstojnika udruzi je pristupio velik broj istočnojadranskih iseljenika. Tako se 1784. godine spominje **Josip** iz Budve, žitelj župe S. Canciano (predjel Cannaregio), koji je u trenutku pristupanja udruzi već imao status obrtničkog majstora (capo maestro). Naknada za pristupanje u udrugu iznosila je uobičajenu 31 liru. Iste godine udruzi pristupa i **Andrija Josipov** iz Budve (vjerojatno sin prethodno spomenutog "frittolera"). Andrija se obvezuje izučiti vještinu proizvodnje tjestenine i slastica u radionici svoga oca Josipa te kao nadoknadu za pristupanje cehu mletačkih "frittolera" plaća 31 liru.

Meštri u mletačkom arsenalu

Podaci sadržani u fondu spisa mletačkog arsenala (Patroni e

provveditori all'Arsenale) važno su vrelo za istraživanje udjela hrvatskih iseljenika u ovoj, u Mletačkoj Republici zasigurno izrazito prestižnoj službi. Nažalost, većina sačuvanih spisa arsenala potječe tek iz XVIII. stoljeća (razdoblje kad se hrvatska prekojadranska iseljavanja znatno smanjuju) te nam je doba najučestalije hrvatske prisutnosti u škverovima mletačkog arsenala ostalo nedovoljno obrađeno. Za razdoblje druge polovice XVIII. stoljeća ima nekoliko podataka o budvanskim iseljenicima koji se spominju kao graditelji brodova (kalafati) i drvodjelci (maran-

god.), koji je upravo posljednjih godina XVIII. stoljeća stekao zvanje majstora.

Srednji i sitnoimućni iseljenički sloj

Pomorske (mornari) i obrtničke (djelatnici u arsenalu, obučari, bačvari i sl.) djelatnosti, u kojima susrećemo najveći broj budvanskih iseljenika, uglavnom se nisu ubrajale u novčano isplativija i društvenim priznanjem uglednija zanimanja. Riječ je o zanimanjima koja su svojim zaposlenicima nudila stalan i siguran posao i rješava-

Mletački arsenal

goni) u arsenalu. Tako 1787. godine **Andrija Petrov** iz Budve započinje kao šegrt (garzone) izučavati umijeće drvodjelskog zanata. Godine 1790. prelazi u drugu, a 1793. u treću klasu te 1797. godine stječe naslov drvodjelskog majstora. Iste etape napredovanja bilježi i **Dominik Antun**, sin Josipa iz Budve. Početnu klasu upisuje 1785. godine; u drugu je primljen 1788., a u treću 1791. godine. Četiri godine poslije (1795.) izučeni je majstor drvodjelskog obrta. Naposljetku, u popisima graditelja brodova u škverovima državnog arsenala spominje se koncem XVIII. stoljeća **Sebastijan Antun**, sin Josipa iz Budve. Riječ je o mladom majstoru (rođen 1778.

nje temeljnih egzistencijalnih pitanja, ali ne i iznimno bogaćenje i pribavljanje velikog kapitala. Svojim poslovnim djelatnostima većina Budvana bila je ograničena na grad, bez potrebe stvaranja razgranatijih poslovnih veza u drugim središtima uzduž Jadrana i Sredozemlja. Njihov je kapital najčešće bio skroman, gospodarske mogućnosti nevelike, a dosezi poslovnih pothvata ograničeni na grad na lagunama i skromnije novčarsko-kreditne i trgovačke poslove. Takva obilježja poslovnog života i gospodarskih mogućnosti ima većina hrvatskih prekojadranskih iseljenika, koje u najvećem broju možemo svrstati u sloj srednje i sitnoimućnih gradskih pučana.

Dr. sci. Lovorka Čoralić

Načelnici grada Kotora 1808 – 1944. godine

1. **LUKOVIĆ Petar** 1808 – 1810. načelnik pod Francuskom
2. **RAFFAELLI Nikola** 1811 – 1812. zamj. načelnika pod Francuskom
3. **RAFFAELLI Nikola** 1812 – 1813. načelnik pod Francuskom
4. **VALERY Ivan** 1814 – 1818. načelnik pod Austrijom
5. **PASQUALI pl. Jerolim** 1818. načelnik pod Austrijom
6. **SUTOVIĆ dr Špiro** 1818 – 1823. načelnik pod Austrijom
7. **BARBETTA Andrija** 1823 – 1825. zamj. načelnika pod Austrijom
8. **BARBETTA Andrija** 1826 – 1827. načelnik pod Austrijom
9. **NIKOLIĆ Andrija** 1828. zamj. načelnika pod Austrijom
10. **JACOGNA pl. Frano** 1829 – 1836. načelnik pod Austrijom
11. **NIKOLIĆ Andrija** 1836 – 1837. zamj. načelnika pod Austrijom
12. **LUKOVIĆ pl. Tripun** 1837 – 1839. načelnik pod Austrijom
13. **RAFFAELLI dr Urbano** 1839 – 1840. zamj. načelnika pod Austrijom
14. **PASQUALI pl. Marko** 1841 – 1842. načelnik pod Austrijom
15. **VALERY Ivan** 1843 – 1844. zamj. načelnika pod Austrijom
16. **NETOVIĆ Mato** 1845 – 1846. zamj. načelnika pod Austrijom
17. **ZIFFRA Frano** 1846. zamj. načelnika pod Austrijom
18. **NETOVIĆ Mato** 1846 – 1848. načelnik pod Austrijom
19. **SORTAN Ivan** 1849 – 1850. zamj. načelnika pod Austrijom
20. **BENZON Marko** 1850 – 1861. zamj. načelnika pod Austrijom
21. **JAKŠIĆ Stjepan** 1862 – 1865. načelnik pod Austrijom
22. **BENZON Marko** 1865. načelnik pod Austrijom
23. **CORAN Antun** 1865 – 1866. načelnik pod Austrijom
24. **DE MATTEI vit. Nikola** 1866 – 1869. načelnik pod Austrijom
25. **BJELADINOVIĆ pl. Špiro** 1870 – 1876. načelnik pod Austrijom
26. **SMECHIA pl. dr Tripun** 1876 – 1877. načelnik pod Austrijom
27. **LIPOVAC vit. Tomo** 1877 – 1884. načelnik pod Austrijom
28. **PASINOVIĆ Božo** 1884 – 1888. načelnik pod Austrijom
29. **STEFANOVIĆ Nikola** 1888 – 1892. načelnik pod Austrijom
30. **PEZZI dr Josip** 1892 – 1896. načelnik pod Austrijom
31. **LUI Antun** 1896. zamj. načelnika pod Austrijom
32. **MENEGHELO Antun** 1896 – 1897. zamj. načelnika pod Austrijom
33. **PETROVIĆ Tripun** 1897 – 1898. načelnik pod Austrijom
34. **RADONIČIĆ Filip** 1898 – 1905. načelnik pod Austrijom
35. **FRANOVIĆ Krsto** 1.07.1905 – 31.12.1905. donaćelnik pod Austrijom
36. **RADIMIRI Mato** 1.01.1905 – 25.10.1914. načelnik pod Austrijom
37. **MILIN Lazar** 26.10.1914 – 2.01.1918. upravitelj pod Austrijom
38. **LOGGER Fridrih** 3.01.1918 – 10.02.1918. upravitelj pod Austrijom
39. **BEDEN dr Rikard** 11.02.1918 – 27.10.1918. upravitelj pod Austrijom
40. **ROSSI Antun** 28.10.1918 – 30.09.1919. predsjednik pod Jugoslavijom
41. **VUKOTIĆ Đuro** 1.10.1919 – 24.05.1923. predsjednik pod Jugoslavijom

42. KAMBER Petar 31.05.1923 – 20.02.1932.
načelnik pod Jugoslavijom
43. JOVOVIĆ Bogomil 28.10.1932 –
13.02.1933. načelnik pod Jugoslavijom
44. SABLJĆ Ante 14.02.1933 – 27.10.1936.
predsjednik pod Jugoslavijom
45. JOVOVIĆ Bogomil 28.10.1936 –
25.02.1938.v.d. predsjednika pod Jugoslavijom
46. DRAŠKOVIĆ Đuro 26.02.1938 - 1.02.1939.
predsjednik pod Jugoslavijom
47. VUČKOVIĆ Ljubisav 2.02.1939 –1.10.1939.
v.d. predsjednika pod Jugoslavijom
48. BROZIČEVIĆ Mato 2.10.1939 – 31.10.1940.
v.d. predsjednika pod Jugoslavijom
49. KAMENAROVIĆ Ćiro 1.11.1940 –
30.06.1941. predsjednik pod Jugoslavijom
50. KAMENAROVIĆ Ćiro 1.07.1941 –
31.05.1942. komesar pod Italijom
51. MADIA Domenico 1.06.1942 – 31.08.1943.
komesar pod Italijom
52. PAVAN dr. Ivan 1.09.1943 – 8.10.1943.
komesar pod Italijom
53. DRAŠKOVIĆ Đuro 9.10.1943 – 20.11.1943.
predsjednik pod Njemačkom
54. VUČKOVIĆ Aco 21.11.1943 – 21.11.1944.
predsjednik pod Njemačkom

**PREDSJEDNICI GRADSKOG
NARODNOG ODBORA
KOTOR 1945 – 1963.**

MATKOVIĆ DUŠAN 1945 – 1949.
PETROVIĆ TRIPO 1950 – 1952.
PETROVIĆ MATO 1953 – 1955.
VUKAŠINOVIĆ ANTO 1956.
VUJADINOVIĆ JOVAN 1957 – 1958.
SEFEROVIĆ BRANKO 1959 – 1962.
VUJADINOVIĆ JOVAN 1963.
(po sjećanju, ali bez godina)
NIKOLIĆ Ilija
MAČIĆ Boško
RADULOVIĆ Vuko
MOŠKOV kap. Antun
MASLOVAR Mirko
MAČIĆ Ljubo
PERIŠIĆ Andrija
KONJEVIĆ Nikola
SAMARDŽIĆ Nikola
ĆATOVIĆ Marija – Maja

Priredio mr. Jovan Martinović

Bratstvo Vulović

Prema popisu kuća iz 1808. i 1839. god. imali su sedam kuća (dvije dvokatnice i pet jednokatnica). Sve su se nalazile sjeverno od crkve Sv. Petra, osim jedne jednokatnice koja se nalazila na samoj obali mora na početku Ljute, s južne strane, u kojoj je živio ogranak bratstva Vulović sa nadimkom Arbanas. Ova je kuća polovinom XIX st. podignuta na dva kata u zajednici sa Kosovićima koji su postali vlasnici sjevernog dijela, dok su Vulovići zadržali južni dio kuće. U njemu je živjela posljednja obitelj Vulovića; kap. **Niko Andrijin** sa dvije sestre **Dragicom** i **Milicom**, sve troje umrli 1978. godine, suprugom Pavom, umrla 1990. god. i dvije kćerke, **Vesnom** i **Zdenkom**, umrle obje 1999. godine, sa kojima je izumrlo ovo bratstvo. Ovaj se lokalitet po njima naziva Arbanasović, dok se lokalitet "Klačina", kako ga mnogi pogrešno lociraju na ovom mjestu, nalazi malo sjevernije, gdje se donji put odvaja od magistrale. I muljanski ribari, koji se stoljećima bave ribarstvom, među ribarskim postama Dobrote sačuvali su nam ovo ime "Arbanasović" za ribarsku postu ispred ove kuće.

Vulovići su se kao pomorci bavili trgovinom. U arhivskim spisima nalazimo kap. **Boža Lukina Vulovića** kako nabavlja 1748. god. 197 grla stoke od **Vukašina Gardaševića** iz Ožrinića. Drugi Vulovići su se bavili krijumčarenjem, što je u ono doba bilo normalno među pomorcima. Dobročani, kao i ostali pomorci, morali su se opirati izvanredno teškoj zakonskoj obvezi o prioritetu ponude venecijanskom tržištu. S obzirom na veliku udaljenost između Boke i Venecije, bili su prisiljeni da se bave krijumčarenjem.

Ovo staro pomorsko bratstvo koje se u dokumentima spominje od početka XVII st. nastanilo se u Ljutoj (sjevernom dijelu Dobrote) i u tijeku XVIII-XX st. dalo je 55 pomoraca od kojih 22 kapetana i 33 mornara

Drač je bio zadužen da nadzire krijumčarenje, pa je tako u seriji prijava izvanrednom providuru u Kotoru bio optužen i **Ilija Vulović**, patrun tartane "Madonna del

Rosario", da u Veneciju nije stigao sa teretom vune, sjemena od lana i 445 zavežljaja duhana. Isto tako prijavljuje se drugi patrun trabakule "Madonna del Rosario e San

Antonio da Padova" **Tripo Vulović** za 23 suda ulja. Kako je od njihovog odlaska prošlo šest mjeseci, sekretar Magistrata smatra da je prekršen zakon i da su optuženi iskricali robu na nekom drugom mjestu. Magistrat traži da se brodovi oduzmu, a spomenuti patruni smjesta uhitite i sa pratnjom upute u Veneciju.

Izvanredni providur je imao velikih poteškoća oko identificiranja Vulovićevih brodova, jer su iz lukavstva mijenjali njihova imena, a i sami su koristili lažna imena da bi olakšali krijumčarenje. Ali, bilo je slučajeva da je uhićeni krijumčar platio novčanu globu, kao što se to dogodilo **Matu Tripovom Vuloviću**. Patrun Ilija Vulović krijumčario je u Trstu gdje je uхваćen sa teretom ulja. Platio je globu i vraćena mu je tartana.

U XVIII. st. Vulovići su imali os-

am brodova, među kojima jednu veliku tartanu. U Bokeljsku bratovštinu Sv. Đorđa i Tripuna u Veneciji bili su učlanjeni od 1741-1770. godine sa četiri člana (dva dekana). Za vrijeme Napoleonove mobilizacije 1810. god. bilo je mobilizirano devet Vulovića, od kojih dva kapetana i sedam mornara.

U borbi sa piraterijom Vulovići su ispisali svijetle stranice dobrot-ske povijesti. Tako su dva brata, **Marko i Nikola Vulović-Arbanas-ović**, oko 1756. godine, vozeći se malim jedrenjakom blizu Bara, napadnuti od jedne lanče (velikog čamca) u kojoj je bilo 30 Turaka. Vulovići su se branili puščanom vatrom, a zatim mačevima pogubili oko 20 Turaka. **Andrija Kačić** je u svojoj "Korabljici", tiskanoj u Veneciji 1782. godine na našem jeziku, opisao ovaj sukob: "Dva brata Arbanasovića (Vulovića) iz

Dobrote i dva druga s njima u sve četvorica, a dite biše četvrto, vozeći se u svojoj lađi iz pod turske zemlje udari na njih jedna lanca i u njoj trideset Turaka Barbareza, ali se Arbanasovići ne htješe pri-dati, nego najpri iz pušakah, pak najposlie s mačim braniti se i sići Turke počese, ter pogubivši okolo dvajest Turaka viteški se obraniše."

Ovaj sukob je našao mjesto i u likovnoj dokumentaciji. Kod spomenutoga kapetana Nika A.Vul-ovića sačuvano je platno (51x68) koje evocira uspomenu na ovaj događaj.

U luci Drač je 1788. god. bila napadnuta posada dobrotškoga broda i tom prigodom poginuli su četvorica Dobročana, među koji-ma **Pavo Lukin Vulović**. Na moru je stradalo još osmorica Vulovića: **Tripo, Rafael i Pavo** (braća) utopili su se kod Bara 1808. godine; **Bogdan Adamov** utopio se uz obalu Albanije 1810, **Jozo Andrijin** poginuo je pavši sa jarbola u Veneciji 1832, **Marko Vickov** utopio se sa brodom "Fedele" kod Sicilije 1847, **Jozo Krstov** utopio se 1873, (ne zna se mjesto), a **Bo-židar Adamov** se utopio sa brodom "Stefano" kod zapadne Australije 1876. godine.

Kao i ostali Dobročani, pomagali su podizanje dvije velike crkve u Dobroti: Sv. Mateja i Sv. Eustahija, pa se iz knjige blagajne crkve Sv. Mateja za period 1708-1756. god. vidi da su Vulovići sa devet patruna uplatili u korist crkve, na ime svojih putovanja, ukupno 1930 lira, i to najviše spomenuti **Marko i Nikola Tripović-Arbanas**, 1213 lira. Prilikom gradnje nove crkve Sv. Eustahija (1762-1773) Vulovići su poklonili u zlatu 19 prstenova, dvije naušnice, jedan lanac i dva privjeska. Među priložnicima bila je i kćerka **Luke Vulovića**. Ona je poklonila svoj vjerenički prsten kao uspomenu svoga vjerenika koji je poginuo na tartani Ivanovića u borbi sa piratom **Hadži Ibrahimom** u luci Pireju 1756. god.

Antun Tomić

Niko Vulović, drugi s desne strane

HODO A E U ISTO NU SLAVONIJU

Vjera kao rijeka što teče

*Crkva Gospe od
utočišta*

Nakon nekoliko kišnih dana osvanuo je vedar i prijatan dan, petak 28.rujna 2007. Pedeset hodočasnika - katolika Hrvata od Bara do Herceg Novog u organizaciji Hrvatskog kulturnog društva "Napredak" Donja Lastva – Tivat i turističke agencije "Global Village Group" iz Tivta, a uz svesrdnu pomoć Biskupije Kotor, krenuli su na dugo hodočasničko putovanje za istočnu Slavoniju

*Hodočasnici pred
đakovačkom katedralom*

Mladi ljudi, voditelji turističke agencije, **Ljerka Sindik** i **Slaven Radimiri**, trudili su se da nam putovanje bude ugodno i interesantno, dok je župnik don **Pavao Medač**, predstavnik Kotorske biskupije, vodio računa da ovo hodočašće bude duhovna obnova i protekne u molitvi i upoznavanju svih znamenitih vjerskih zdanja u mjestima koje smo posjetili.

Već oko šest sati ujutro prešli smo granicu na Debelom brijegu.

Svanuće nas je dočekalo kod Dubrovnika, tako da smo, predvođeni don Pavom, izmolili prvu molitvu na početku našeg puta. Kratko nas prati kiša, ali to ne utječe na raspoloženje hodočasnika. Kratak odmor u Neumu, kapučino, sok, nekima i cigareta, bili su potrebni za mali predah. Autobusom firme Kavex iz Budve sa iskusnim i prijatnim vozačem Zoranom, nakon kratkog predaha krećemo ka Metkoviću, graničnom prijelazu prema BiH.

Nakon kratkog zadržavanja na granici nastavljamo put središnjom Bosnom. Mostar-Konjic-Sarajevo-Zenica-Doboj-Modriča-Bosanski Šamac je putna ruta do prelaska granice prema Hrvatskoj-Slavoniji. Ne možemo se oduprijeti sumornim dojmovima putujući ovim krajevima. Na svakom koraku vidni su tragovi međuetničkih sukoba koji su prije 15 godina bijesnili ovim krajevima. Porušene kuće, napušteni krajevi, vidno siromaštvo, što nas je najviše potreslo, mnoštvo grupnih i razasutih nadgrobnih spomenika "nišani" obojenih u bijelo, glavna obilježja muslimanskih groblja. To su dokazi stradanja naroda ovoga kraja u posljednjem ratnom sukobu.

Prateći uzvodno rijeku Neretvu prolazimo Jablanicu i Jablaničko jezero, krajolik prirodno lijep, ali osiromašen i devastiran. Zapažamo i da se gradi veliki broj novih džamija.

Sarajevo, grad opjevan u pjesma-

ma, ljepota i ponos Bosne, pojavio se na našem putu kao svjedok svega strašnog što se tu ne tako davno događalo. Padine na kojima leži grad ispunjene su grobljima, kuće veoma oštećene ili porušene. Sarajevo je danas jedno veliko gradilište, dosta je toga obnovljeno, ali trebat će dosta vremena da povrati svoj nekadašnji sjaj i ljepotu. Zbog zagušenosti saobraćajnica neplanirano smo se zadržali tri sata duže prolazeći gradskim četvrtima. Napuštamo Sarajevo sa nekom tjeskobom u duši. Ređaju se slike njegovog višegodišnjeg razaranja i ljudskih patnji. Nevjerojatno kolika je razorna moć ljudske mržnje i zlobe.

Prolazimo kroz nekadašnje bosanske industrijske gigante, Kakanj-Zenica-Zavidovići... Posrnuli divovi zjape prazni, rastočeni od rđe odlaze u nepovrat. Don Pavao, naš duhovni skrbnik, obavještava nas da se na našem putu u gradiću Maglaj nalazi svetište posvećena Sv.Leopoldu Mandiću i da bi bilo

poželjno posjetiti ga . Skrećemo u Maglaj i uskoro dolazimo pred impozantno svetište. Iznenaden našim dolaskom, župnik don **Jakov Filipović** srdačno nas dočekuje i pokazuje ovo prekrasno svetište koje je, po želji nadbiskupa **Smiljana Čekade**, dao sagraditi 1977 – 1979. don **Anto Baković**, na radost i zahvalnost svih katolika Hrvata diljem domovine i svijeta. Molili smo se sv. Leopoldu, našem bokeljskom svecu. Uz lijepe želje ispraćeni od don Jakova nastavljamo prema hrvatskoj granici.

Prelaskom granice kod Bosanskog Šamca i ulaskom u Slavoniju odjednom nas dočekuje posve drugi svijet. Svijet posebne ljepote; nepregledne ravnice i lijepo uređena mjesta i gradići kojima prolazimo. Počeo se spuštati mrak i naše planirano prvo odredište, Đakovo, je promijenjeno zbog velikog zakašnjenja, tako da smo produžili direktno prema Osijeku. Već prilično umorni od puta (16 sati u autobusu) jedva smo čekali da stignemo na odredište - samostan otaca Isusovaca i Male Braće u Osijeku

gdje nam je osiguran smještaj i ishrana. Iako smo stigli sa dosta zakašnjenja, dragi domaćini su nas dočekali toplim riječima dobrodošlice i pripremljenom večerom. Nakon molitve i večere otišli smo u pripremljene sobe na spavanje.

Kako smo prije našeg odlaska na ovo hodočašće, bili upoznati sa sravnom haškom presudom vukovarskoj trojci, Mrkšiću, Šljivančaninu i Radiću, i reakcijom hrvatske javnosti, nismo bili sigurni da li bi bilo poželjno posjetiti Vukovar, iako je to svima bila velika želja i potre-

*Devastirana
unutrašnjost crkve*

Glavni oltar

ba da se pomolimo za poginule vukovarske branitelje.

Drugi dan po dolasku, subota, 29. rujna ujutro, ipak smo odlučili da idemo u Vukovar. Iako su na našem autobusu bile vidne oznake odakle dolazimo, nitko nije pokazao ni najmanji znak netrpeljivosti. Bili smo iznenađeni u Vukovaru, na upit znatizeljnika odakle dolazimo i naš odgovor, njihovom dobrodošlicom.

Vukovar nas je dočekaao u nekom čudnom miru i dostojanstvu. Obnovljene ulice i kuće svjedoče o na-

poru ljudi i vlasti da se vrati stari sjaj i ljepota. Ostavljene su pojedine istaknute ruševine kao nijemi svjedoci sulude mržnje i netrpeljivosti.

Prvo smo posjetili franjevačku crkvu svetog Filipa i Jakova, zaštitnika grada Vukovara. Crkva i samostan smješteni su na brežuljku u samom centru grada i dominiraju ravnicom, zato je i bio glavni cilj agresora iz Srbije da ih unište. Franjevac fra **Benko** nam je dao potrebna obavještenja o crkvi i njenom stradanju. Crkvu su sagradili vuk-

ovarski franjevci (1723-1732). 1736. osnivaju školu za mušku i žensku djecu u gradu i u njoj su predavali i latinski jezik. U samostanu su djelovali visoki studij filozofije i teologije. 1754. fra **Josip Janković** je kod pape **Benedikta XIV.** pribavio za vukovarsku crkvu tijelo sv. Bone mučenika "glasovitog viteza i vrlog junaka Bone, slavnog misnika i mučenika, da bude prosvjetitelj, patron i obrana varoša vukovarskog i svekolike države i vilajeta". Kod prvih granata od strane srpskog agresora 1991. god fran-

jevci su tijelo sveca pohranili u kriptu crkve, a oni su sa ostalim narodom, odvedeni u srpske logore. Tijelo ostaje u kripti do 1995. godine kada ga mržnjom opijeni rušitelji grada Vukovara polijevaju benzinom i pale. U pepelu se pronalazi dio ruke sv. Bone koji se čuva u malom srebrenom sarkofagu i izlaže na štovanje vjernom vukovarskom puku svake prve nedjelje u mjesecu.

U crkvi je izložen i Isus izrađen od drva, kojemu su rušitelji grada Vukovara otkinuli desnu ruku i lijevu nogu. Unutrašnjost crkve je potpuno devastirana, ali u fazi priprema za obnovu. Upozoreni smo na jedan grafit koji je jedan od rušitelja napisao na unutrašnjem zidu crkve ćirilnim slovima "Bog oprašta Srbima". Vanjski dio crkve i samostana je obnovljen 2000. godine. Pod jakim dojmom viđenog, otišli smo do

Memorijalnog groblja žrtvama iz Domovinskog rata i do Ovčare gdje su 1991. god. srpski pobunjenici uz pomoć JNA pogubili dvije stotine šezdeset i jednog ranjenog vojnika i civila iz vukovarske bolnice.

Odali smo počast, zapalili svijeće braniteljima Vukovara i pred zajedničkim spomenikom molili za vukovarske žrtve.

Pod teškim dojmom viđenog otišli smo do Ovčare - spomen doma vukovarskim žrtvama. U hangarima vukovarskog Veleprometa srpski agresor je sredinom 1991. osnovao prihvatni centar kroz koji je tijekom agresije i okupacije Vukovara prošlo oko 10.000 zarobljenih hrvatskih branitelja i civila, od kojih je tu ubijeno oko 700, a 1200 vodi se kao nestali. Na samoj Ovčari gdje su vršene egzekucije, pomolili smo se žrtvama, zapalili svijeće i odali im dužno poštovanje. Hrvatska ni-

kada neće zaboraviti ubijene na Ovčari, stvorena je izravno na njihovoj žrtvi.

U tišini i miru, u mislima na tragične događaje, napuštamo Vukovar i krećemo prema Aljmašu, svetištu Gospe od utočišta (ili Gospe aljmaške) smještene gdje rijeka Drava utječe u Dunav.

Crkva je sagrađena 1708. i uništena u požaru 1846. Ponovo se počinje sa gradnjom crkve i svetišta 1847. Ono je postojalo do rujna 1991. kada je potpuno uništeno napadom srpskog agresora. Unatoč bombardiranju, kip Gospe je sačuvan i 1998 kada je sagrađena nova crkva, vraćen u Aljmaš.

Don Pavao je u svetištu Gospe aljmaške održao hodočasnici misu i prigodnu propovijed.

Iz Aljmaša odlazimo za Osijek gdje, nakon ručka, posjećujemo čuvenu osječku župnu crkvu

Don Pavao – misa u crkvi Gospe od utočišta

Sv. Petra i Pavla. Crkva je sagrađena 1898. godine u neogotičkom stilu. Dominantni akcent daje joj 90 m visoki, stepenasto oblikovani zvonik iznad glavnog ulaza. U unutrašnjosti je kontrast opeke i arhitektonske plastike, te konstruktivnih elemenata izvedenih u kamenu. Dominira glavni oltar Majke Božje i Sv. Tereze. U unutrašnjosti crkve ima preko 40 vitraja, a svodovi i zidne plohe u glavnoj lađi oslikani su motivima iz Starog i Novog Zavjeta.

Tijekom agresorskog napada na Osijek 1991. i 1992. gotovo godinu dana iz dana u dan Župna crkva Sv. Petra i Pavla, simbol katoličkog puka Osijeka i okoline, sustavno je razarana. Prvi projektili upućeni na grad pogađaju upravo crkvu. I pored svega, ovo je svetište tijekom ratnih strahota bilo mjesto hodočašća vjernika.

Na poziv molitvene zajednice "Mir" u večernjim satima posjećujemo njihovo sjedište gdje nam simpatična domaćica **Marija (Meri) Krivić** sa svojim djelatnicima priređuje srdačan doček uz zakusku i prijatno druženje. Puni utisaka vraćamo se u naše stjecište gdje nakon večernje molitve i večere odlazimo na spavanje jer nas sljedeći dan očekuje posjet Đakovu i dugi put povratka kući.

Treći dan našeg hodočašća, nedjelja 30. rujna, osvanuo je vedar i sunčan. Nakon doručka pozdravili smo se sa domaćinima isusovcima i zahvalili im na srdačnom i lijepom gostoprimstvu, a oni nam zaželjeli sretan put uz želju da se ponovo sretnemo. Kratka vožnja do Đakova prošla je uz jutarnju molitvu koju je predvodio don Pavao. Sve nas oduševila je đakovačka katedrala-bazilika Sv. Petra svojom neviđenom ljepotom. Dočekao nas je Msgr. **Luka Strgar** koji nam je zaželio dobrodošlicu i uveo nas u svijet magične ljepote i umjetnosti katedrale koju je dao sagraditi biskup **Josip Juraj Strossmayer**, pa joj stoga i pripada naziv Strossmayerova katedrala.

Strossmayer je svoju katedralu posvetio, kako piše nad glavnim

Don Jakob govori hodočasnici

U posjeti molitvenoj zajednici "Mir"

Svetište Sv. Leopolda Mandića u Maglaju

ulaznim vratima, Slavi Božjoj, jedinstvu crkve, slozi i ljubavi naroda svoga.

Đakovo je kao biskupski grad u mnogim povijesnim razdobljima imalo ne samo vjersku, već i vrlo važnu kulturnu, privrednu i političku ulogu. Povodom 100. obljetnice početka gradnje papa Pavao VI. proglasio je Strossmayerovu katedralu bazilikom. Njezina jedinstvena vanjština u kojoj, uz bizantinski i gotski prevladava neoromanički građevinski stil, skriva vrlo bogati umjetnički sadržaj – slike, skulpture, dekorativni ornamenti. Potpuno svjetla unutrašnjost otkriva 43 slike s biblijskim motivima. Na zidovima pobočnih lađa nalaze se reljefi 14 postaja križnog puta isklesani u bračkom mramoru. Ljepotom plijene sadašnje orgulje. Ispod svetišta nalazi se kriptu u kojoj su sahranjeni biskupi đakovačke i srijemske biskupije. Među njima impozantno djeluje mjesto gdje je sahranjen J.J.Strossmayer. Đakovo je još poznato i po ergeli lipicana.

Molitva na Memorijalnom groblju

Nakon posjete katedrali krenuli smo na put prema našim kućama. Istom rutom vraćamo se našoj Boki. Zaustavljamo se jedan sat u Sarajevu da odmorimo i nakon kraćeg boravka u Baš čaršiji nastavljamo put. Oko pola noći bili smo na Debelom brijegu gdje uz kraće zadržavanje prelazimo hrvatsku granicu i krećemo prema

našim odredištima. Iako vidno umorni od dugog puta, s pjesmom se rastajemo i dogovaramo za sljedeće hodočašće u Međugorje, koje će se organizirati već početkom studenog.

Zahvaljujem organizatorima i don Pavu Medaču na ovakvom lijepom i korisnom hodočašću u istočnu Slavoniju.

Molitva

IN MEMORIAM

Mario Zmajević

Dugogodišnji direktor Turističke zajednice Grada Zagreba i počasni član Hrvatskog građanskog društva Crne Gore Mario Zmajević preminuo je 01. 11. 2007. u 71. godini života. U povodu njegove nenadane smrti HGDCG i redakcija Hrvatskog glasnika uputili su Turističkoj zajednici Grada Zagreba i obitelji izraze iskrene sućuti.

Mario Zmajević rođen je 1936. godine u Sisku, a u Zagrebu je završio Pravni fakultet. U svom je radnom vijeku obnašao mnoge funkcije, 21 godinu radio je na Zagrebačkom velesajmu, gdje je 1987. godine završio mandat kao v.d. generalnog direktora.

Dvije je godine bio generalni direktor turističke

agencije Generalturist, a četiri je godine bio predsjednik Turističkog saveza grada Zagreba. Obnašao je i dužnost višeg savjetnika - zamjenika predstojnika Ureda hrvatskog Predsjednika i ujedno šefa Protokola Predsjednika RH.

U srpnju 1991. godine postavljen je za rukovoditelja Turističkog saveza grada Zagreba, koji je godinu dana kasnije postao Turistička zajednica grada Zagreba, čiji je direktor bio do kraja 2005. godine.

Turizam Zagreba vodio je u ratnom i poslijeratnom periodu. Za vrijeme njegovog mandata grad Zagreb počeo je bilježiti značajan porast turističkog prometa. Profesionalno i uspješno vodeći gradsku turističku politiku, uporno promovirajući Zagreb i na inozemnom turističkom tržištu Zagreb je doveo uz bok metropola srednje Europe.

E
M
P
L
O
Y
M
E
N
T

EXPERIENCED SHIP PERSONNEL REQUIRED

**TANKERS / CHEMICAL TANKERS
CONTAINER SHIPS
GENERAL CARGO / BULK CARRIERS**

IF YOU ARE SEEKING LONG TERM EMPLOYMENT SEND APPLICATION TO THE
REPRESENTATIVE:

AMCS, Škaljari-Zimski bazen, 85 330 Kotor
tel. 082 322 561, fax. 082 322 637
e-mail: adriamar.co@cg.yu

KARAMPANA VI E OD OSAMDESET GODIN A
BILJE I KOTORSKE AKULE

Ogledalo naravi bokeškijeh

Čudna neka atmosfera vlada zimi u Kotoru gradu: sumorna kada Zalivom puše šilok i trese krovove i škura, a vesela i razdragana kada sunce ogrije nadvišena okolna brda. I ljudi ovoga grada čudnog su mentaliteta: kad bura pročisti zrak, svi su prijazni i nasmijani, svuda odjekuje smijeh, vesele šale i doskočice, a kada se na nebo navuku crni oblaci i počnu da liju čuvene bokeške kiše, šala kao da postaje oštija, doskočica britkija i zajedljivija. Duge su i dosadne zimske večeri u gradu, pogotovo ako nema letrike i moraju se paliti šterike. Okupljaju se klape oko bocuna dobroga vina i pjadele prigranah gavicah, padne i pjesma, počinju da teku priče i čakule, improvizuju se šaljive scene, imitatori pale publiku, a materijala za čakule, škerce, kolpe, botunade i brontulade, za komične životne situacije i obrte ima na pretek.

Kotor je takođe bio oduvijek čuven radi svojih oriđinala, malo nakrivo nasađenih luda, koji su živjeli po portunima i podrumima, sa mačkama i pantaganama, hranili se ovancotinama i služili za zbijanje šala. Čitava galerija tih likova, komično-tužnih, iščašenih, odrpanih, vazda spremnih da šalu prime i istom mjerom vrate, pro-

Kotor je oduvijek bio čuven radi svojih oriđinala, malo nakrivo nasađenih luda, koji su živjeli po portunima i podrumima, sa mačkama i pantaganama, hranili se ovancotinama i služili za zbijanje šala

miče ispred nas, naših duhovnih očiju. Osovina oko koje se vrtio njihov svijet, njihovo utočište i izvor na kome su crpili saznanja, oduvijek je bila čuvena kotorska česma Karampana – simbol Kotora. Tu su se takođe okupljale i najžešće gradske ogovarače, lajone i brontulone, lavandere i vodarice, i izmjenjivale najfreškije novitade: ko, s kim, kada, kako itd. A da bi te čakule, ogovaranja, šuškanja i priče učinili dostupne svima, Kot-orani su na Tripundan, 3.veljače 1926. godine pokrenuli i obično jednom godišnje, u doba Karnevala, kada se jedino smjelo malo slobodnije ošinuti po javnim i privatnim manama i opačinama, izdavalu humorističko-satirični list »Karampana« (ogledalo naravi bokeškijeh), od koga je izašlo samo 48 brojeva, uslijed čestih zabrana, ratova i slično.

A »Karampana« je kao neka golema spužva upijala sve te priče, čakule, ogovaranja, škerce i kolpe i zatim ih iznosila pred javnost,

bila zajedljiva, oštra, prekorna, sjekla sve redom – od ministra do zadnjeg škovacina. A tada se znao u gradu učinjet pravi bulikan od smijeha, graje, beštīmija, suza i škripe zubima, znale su padati tužbe i kontratužbe, glavni urednik je ponekad znao zaglaviti u »Karaklak«, ali je većina ošinitih primala sve to mirno, jer ko nije ušao u »Karampanu« - nije ni za život u Kotoru! No kada je počeo Drugi svjetski rat, prestali su veseli i ludijaški karnevalski dani, ali je iskra vrcavog i nesalomljivog duha preživjela. Dapače, imamo i primjerak tzv »ratnog« izdanja »Karampane«, kucanog na pisačkoj mašini u tmurnim februarskim danima, na Tripundan 1944.godine, a cijena joj je bila »pola zrna fažole«. Sa njenih stranica, iz svake riječi izbija žilavi i optimistički duh Kotorana, kojim se liječe sva strahovanja, pothranjuju sve nade.

Poslijeratna obnova »Karampane«, početkom 60-tih godina prošlog, XX vijeka, bila je propraćena

uobičajenim traumama, kritikama partijskih foruma i intervencijama UDB-e zbog slobodnog jezika i stila, ali je sve to ovaj čudni list pregrmio i izlazi otada svake godine, kao svojevrsni barometar narodnog raspoloženja, kao sigurnosni ventil za svu žuč i ijed što su se tokom pasane godine nataložili u srcima ovih ljudi, malog puka kotorskog. Pisana posebnim lokalnim dijalektom, gotovo uvijek štampana na dva pisma – latinici i ćirilici, krcata je specifičnim humorom satkanim od duhovitih obrta riječi, komičnih situacija, iščašene atmosfere. Teško je ponekad razumjeti neki geg ili šalu, jer je glavna ličnost data u šifri – stoga,

da bi se sve razumjelo, potrebno je prije svega shvatati ove ljude, živjeti s njima, poznavati ih do dna duše, pojmiti njihov način zabave i šale.

Najveći dio materijala u listu posvećen je neiscrpnim komunalnim temama i dilemama: vodi, struji, pločnicima, smeću, ali na stanicama »Karampane« nađu mjesta i vruće političke i privredne teme, komentirane satirički i sarkastično, nađu se i one sitne svakodnevne brige, nade i strahovanja malih ljudi ovoga kraja, a posebnu grupu šala čine lokalno obojeni, golicavi folklorni motivi, škerci i botunade.

I tako to teče u nedogled, sve

dokle traje fešta, a kad fešta finiše – »Karampana« vas neće zadijevati više. Pa ipak, ispod sve te veselosti, ispod površine svih tih ludovanja, manitanja, maskara, karnevala, maskenbala, ispod viceva, poruga i šala, osjeća je jedna pomalo ijetka nota, vibrira gorkim akordom jedna tragično prenategnuta žica, neki ton pun sumornosti, rezignacije, prepuštanja sudbini. Jer, sve teče, sve prolazi poput dima sa Karnevalove lomače – samo su zlo i nevolje i opačine i nepodopštine vječni, ali je najbolji lijek protiv svega toga onaj zdravi, organski, iskonski smijeh i šala i poruga, najprije na svoj konto, a onda na račun drugih. Uvijek mora da vrije-

TA KO SMO NEKA D ZBORILI

Dišperat se - pasti u očajanje. „Dišperaće se kada čuje da mu je sin pao na godinu“. „Nemoj se toliko dišperavat uno in arka altro in barka“. „Nemoj se dišperat, in ultimo će se sve dobro završit“.

Đir- kratka šetnja, bilo u krug, dolje - gore ili tamo - ovamo. „Brod je učinio đir do Tivta“. „Amo učinjet jedan đir preko rive“. „Učini jedan điret, da uvatiš malo arije“.

Garbun - ugalj. U Prčanju zabilježeno „garbulin“. „Donesi malo garbuna da ispečem ribu na gradele“. „Vas je crn kao garbun“. „Prije su brodovi bili na garbun“.

Inkontrat - susresti, sresti. „Kao za dešpek inkontrala sam je, ma okrenula sam glavu i činjela fintu kao da je ne vidim“. „Inkontrala sam jutros špacakomina, zboru da je to sreća“.

Kapucin - crna kafa sa mlijekom, omiljeno piće u Boki. „Ona vazda pije samo jednu čikaru kapucina“. „Ne mogu ti pit samo kafu, napravi mi jedan kapucin“.

Maestra - učiteljica. Zabilježeno i „meštrica“ u istom značenju. „Ona ti je dobra meštrica, samo je mnogo stroga, pa se djeca od nje boje“.

**SKALA
RADIO
Kotor**

Nezavisni radio, Stari grad,
Trg od oružja, 85330 Kotor

99.0 MHz

95.3 MHz

RADIO KOTOR

www.radiokotor.com

SPLIT SHIP MANAGEMENT TRAVEL AGENCY

**S AVIO KARTAMA SSM TRAVEL CENTRA ZA NAJPOVLJINIJE CIJENE NA ŽELJENU
DESTINACIJU**

INDIVIDUALNI PRISTUP KLIJENTU

KOD VEĆIH ARANŽMANA NAGRAĐUJEMO MALIM ZNAKOM PAŽNJE

**ORGANIZIRANJE GODIŠNJICA TVRTKI, ROĐENDANA TE BOŽIĆNIH I NOVOGODIŠNJIH
DOMJENAKA**

IZNAJMLJIVANJE EKSKLUZIVNIH JAHTI I JEDRILICA

REGISTRIRANI SMO IATA I POVEZANI S GLOBALNIM AMADEUS BOOKING SISTEMOM

PRODAJNA MJESTA

Hrvatski glasnik možete kupiti ispred katedrale sv. Tripuna, na Kamenom kiosku i sljedećim prodajnim mjestima Bega pressa:

Podgorica: Ivana Vujoševića, kućica
Momišići
PC Kruševac- Svijet
Centar - maloprodaja
Njegoševa ulica - Globus

Bar: Trafika SDK
Kostrauča

Ulcinj: Bulevar- maloprodaja

Budva: Prolaz - maloprodaja
Spas - maloprodaja

Tivat: Anja
Pantomarket
Sturi
Dragana
Maprenat

Cetinje: Pazar, maloprodaja

Kotor: Pantomarket
Riva kod kamenog kioska
Sandrela

Herceg Novi: Tažeks - Bijela
Mješovito 33
Grbo MNM
Knežević Company
Pantomarket Centar

Risan: Centar

Zašto odabrati propan-butan plin u malim spremnicima?

MALI SPREMNIK ODGOVOR NA SVE VAŠE POTREBE

Mali spremnik I propan-butan plin su kvalitetno rješenje za obiteljsku kuću, stambenu zgradu, restoran, hotel, obrt, malu industriju I poljoprivredu.

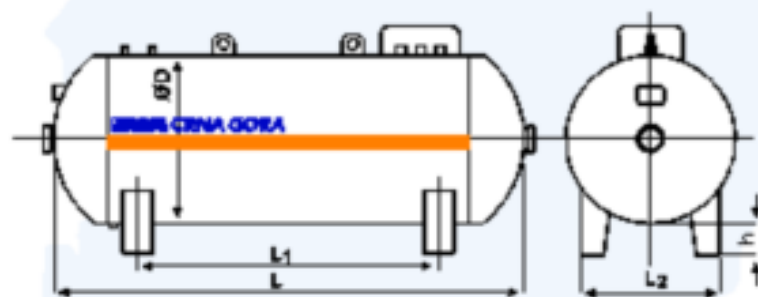
1 kg PROPAN-BUTAN plina zamjenjuje:

3-6 kg drva

1,5-2 kg ugljena

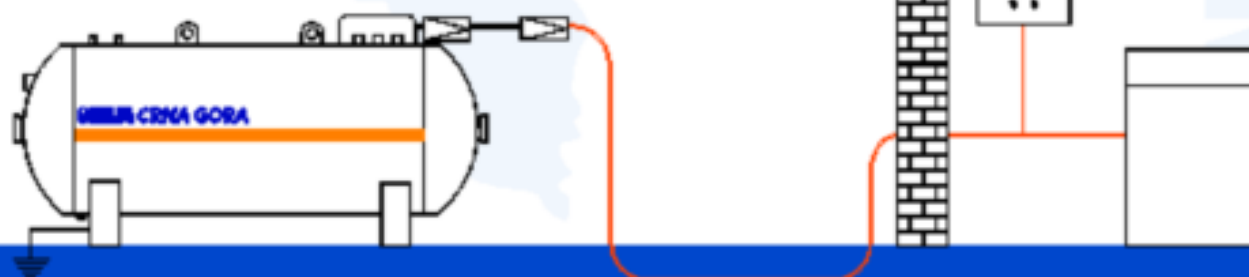
1,12l ložljivog ulja

12,8 kW električne energije

napre- tnost (Pa)	ØD (mm)	L (mm)	L ₁ (mm)	L ₂ (mm)	h (mm)
1000	800	2190	1400	700	100
1800	1000	2476	1500	750	100
2700	1250	2480	1550	850	100
4850	1250	4300	2000	950	100

- praktičnost upotrebe
- ekonomičnost
- prilagodljivost svim konfiguracijama tla
- estetsko uklapanje u okoliš

KRISMA TRADE d.o.o.
Josipa Broza br. 55 - Podgorica - Montenegro
tel/fax. 081-658-720 658-722